

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Bakalářská práce

2017

Šárka Faltysová

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie

Bakalářská práce

Autor: Šárka Faltysová

Studijní program: B6731 - Sociální práce a sociální politika

Studijní obor: Sociální a charitativní práce (K-CHAB)

Vedoucí práce: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Šárka Faltysová

Studium: U148

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Název bakalářské práce: **Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie**

Název bakalářské práce AJ: Seniors education and information and communication technology

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie je trend dnešní doby. Senioři, kteří jsou aktivní, jdou s dnešní dobou a využívají dnešní technologií a možnosti dalšího vzdělávání. Univerzita třetího věku a informační a komunikační technologie je důležitá pro aktivní život seniorů a pro aktivaci schopností, které v průběhu aktivního a chaotického života ztrácíme. Někteří osamělí senioři ve vzdělávání v důchodovém věku hledají i smysl života. Kvantitativní výzkum bych zaměřila na oblast, zda senioři používají počítačovou techniku, v čem jim usnadňuje život, zda se stále vzdělávají a jaký je jejich pohled na dnešní moderní dobu.

Práce s počítačem pro seniory - Michal Lalík Internet pro seniory Miroslav Šanc Zájmové vzdělávání dospělých Michal Šerák Vzdělávání seniorů a jeho specifika Kamil Janiš, Vladimír Jehlička, Jana Ondráková, Stanislava Pavlíková a Věra Tauchmanová Edukace seniorů - Geragogika a gerontodidaktika, Lucie Smékalová Naděžda Špatenková

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Oponent: PhDr. Martin Smutek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Poděkování

Ráda bych poděkovala PaedDr. Karlovi Myškovi Ph.D. za věnovaný čas, odborné rady, připomínky, cenné podněty a skvělé vedení, které mi pomohlo zdárně dokončit moji práci. Poděkování patří také všem informantům, kteří se ochotně zúčastnili mého výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Častolovicích, dne.....

Šárka Faltysová .....

Abstrakt

Faltysová, Šárka. *Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie*. Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie.

Tématem bakalářské práce je vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie (ICT). Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda se senioři v dnešní době vzdělávají a využívají informační a komunikační technologie a jaký vliv má ICT na život seniorů.

V teoretické části se věnuji potřebám a zájmům seniorů, vzdělávání seniorů, schopnostem a motivací seniorů a jejich přístupu a zájmu o informační a komunikační technologie. Vysvětluji zde základní pojmy týkající se řešené problematiky (senior, stáří, stárnutí populace, počítačová gramotnost, zdatní a nezdatní senioři).

V empirické části popisuji výzkumnou strategii a techniku, použitou metodologii a stanovuji cíle dílčího zjištění a hlavního zjištění. Pro výzkum jsem zvolila metodologii kvantitativního výzkumu a metodu dotazníku. Informanti odpovídají v dotazníku na otázky vzdělávání seniorů, obsluhu počítače, rozvoj zájmů, používání ICT programů a internetu. V analytické části se věnuji interpretaci získaných dat. V závěru bakalářské práce jsem uvedla odpověď na hlavní výzkumnou otázku. Moderní doba nám klade stále další a další výzvy. Jak se k těmto výzvám staví senioři, jaké mají motivace a postoje k vzdělávání a k ICT. Hledají ve vzdělávání v důchodovém věku i smysl života.

Klíčová slova: senioři, stáří, sociální, život, počítač, ICT, vzdělávání

Abstrakt

Faltysová, Sarka. Seniors' education and information and communications technology. Hradec Kralove, 2017. Bachelor thesis. University of Hradec Kralove, Institute of Social Work. Supervisor: PaedDr. Karel Myška, Ph.D.

Seniors' education and information and communications technology.

The theme of the thesis is senior education and information and communications technology (ICT). The main aim of the thesis is to determine whether the seniors today are educated and use of information and communication technology and the impact ICT has on the lives of seniors.

The theoretical part is devoted to the needs and interests of seniors, seniors' education, skills and motivation of seniors and their access and interest in information and communication technology. I explain the basic concepts relating to the issue (senior, age, aging, computer literacy, proficient and nezdatní seniors).

The empirical part describes the research strategy and technique, methodology used and sets targets for partial findings and main findings. For research, I chose quantitative research methodology and questionnaire method. Informants correspond to the questionnaire on issues of seniors' computer use, development interests, the use of ICT programs and the Internet. In the analytical section is devoted to interpretation of the data. In conclusion, the thesis I have set out to answer the basic question. Modern Times puts us more and more challenges. How are these challenges puts seniors, what their motivation and attitudes towards education and the ICT. Looking at education in the retirement age and the meaning of life.

Keywords: seniors, age, social, life, computer, ICT, education

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	4
1.1. SENIOR	4
1.2. STÁŘÍ A STÁRNUTÍ.....	5
1.3. ZMĚNY VE STÁŘÍ - TĚLESNÉ, PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ ZMĚNY	6
1.4. MÝTY O STÁŘÍ.....	7
1.5. PŘEDSUDKY, STEREOTYPY A AGEISMUS	8
1.6. PÉČE O KVALITU ŽIVOTA SENIORŮ	9
1.7. STÁRNUTÍ SPOLEČNOSTI	9
SHRNUTÍ.....	10
2. VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	11
2.1. HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	11
2.2. SCHOPNOSTI SENIORŮ VZDĚLÁVAT SE	12
2.3. ANDRAGOGIKA A GERONTAGOGIKA	13
2.4. MOTIVACE, FUNKCE A ZÁSADY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	14
2.5. VOLNÝ ČAS SENIORŮ	15
2.6. PŘÍKLADY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	16
SHRNUTÍ.....	17
3. INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE.....	18
V ŽIVOTĚ SENIORŮ.....	18
3.1. ELEKTRONICKÉ UČENÍ	18
3.2. VÝZNAM ICT	19
3.3. OSAMOCENÍ ČLOVĚKA V ICT.....	19
3.4. PŘÍNOS ICT A INTERNETU SENIORŮM	19
3.5. WEBY PRO SENIORY	20
3.6. NABÍDKA KURZŮ PRO SENIORY	21
SHRNUTÍ.....	22
4. METODOLOGIE	23
4.1. CÍL ŠETŘENÍ	23
4.2. TRANSFORMACE DC DO DOTAZNÍKOVÝCH OTÁZEK.....	23
4.3. METODA SBĚRU DAT A VZOREK RESPONDENTŮ	26
4.4. ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ.....	27
4.5. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	41
ZÁVĚR.....	46
Zdroje:	48

Internetové zdroje:	49
Seznam tabulek.....	50
Seznam grafů	50
Seznam příloh	51

ÚVOD

Proces stárnutí populace probíhá stále rychleji, a proto zde vyvstává otázka, jak naplňovat koncept aktivního stárnutí. Stárnutí společnosti je považováno za jeden z největších úspěchů a také problémů našeho století. Senioři jsou stále opomíjeni a vnímáni spíše negativně. Senioři by si zasloužili větší pozornosti, vážnosti a seriózního zájmu společnosti. Měli bychom si uvědomit, že každý stárne a jednou se k hranici stáří přiblíží a bude tak se stářím konfrontován. Stáří je tedy proces platný pro všechny.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala, protože obdivuji seniory, kteří se ve svém věku pustí do boje s moderními technologiemi. Zajímá mě, jaké mají možnosti vzdělávání a práce s ICT. Výhodu mají ti senioři, kterým se věnují děti a vnoučata, motivují je a trpělivě vysvětlují a podněcují k využívání moderních technologií. Poznala jsem seniory, kteří aktivně ovládají počítač a navštěvují U3V, baví se hraním na počítači a komunikují s blízkými přes Skype. Znáám i seniory, pro který je vzdělávání a moderní technika zbytečností. Někteří senioři ICT odmítají ze zásady a jiní by na počítači pracovali rádi, ale nemají prostředky, a kdo by je s komunikační technologií naučil. Omezený přístup k počítači mají i senioři v domovech důchodců. Kdyby senioři věděli, jaké jim vzdělávání a práce na počítači dá možnosti, výhody, radosti a zábavu, měli by stejný negativní přístup? Proto jsem se rozhodla prozkoumat blíže vztah mezi seniorem, vzděláváním a ICT.

Hlavním cílem práce je zjistit, jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů. Cílem je objevit souvislosti mezi věkem a vzděláváním a dovednostmi ve sféře ICT, zjistit vztah mužů a žen ke vzdělávání a k práci na ICT, jestli pocítují senioři bariéry ve vztahu k ICT a jestli se změnila kvalita jejich života ovládnutím ICT. Budu analyzovat, zda se senioři považují za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku, jak ovládají ICT, zda využívají internet a weby pro seniory, kolik času tráví u počítače, zda mají dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů, jaké potíže dělá seniorům dojíždění za vzděláním, zda jsou senioři spokojeni se svými aktivitami, zda mají dostatek vzdělávacích nabídek ve svém okolí, zda jsou spokojeni se svým životem, kde se seznámili s počítačem a zda mají svůj osobní počítač, zda se změnil jejich život v souvislosti se vzděláváním, zda navštěvují počítačové kurzy a U3V, zda používají počítač k dalšímu vzdělávání, zda okolí vyžaduje ovládnutí ICT, existují bariéry v užívání ICT, má ICT pozitivní nebo negativní vliv na život seniorů, usnadňuje ICT život seniorům, jak vnímají senioři čas strávený u ICT, cítí se méně či více osamělí.

Symbolickým cílem práce je zjistit, zda tato problematika a zjištěné údaje budou přínosné pro studovaný obor Sociální a charitativní práce. Výzkum je zaměřen na seniory, kteří se v pozdním věku rozhodli vzdělávat a využívat ICT. Smyslem práce je získat informace o vlivu vzdělávání a ovládnutí ICT na život seniorů. Myslím si, že se naše společnost o toto téma příliš nezajímá. Podle mého názoru čím více seniorů bude ovládat ICT, tím méně budou závislí na

rodině a pomoci druhých. ICT seniorům otvírá nové obzory, umožňuje jim komunikovat s jejich blízkými, vzdělávat se, bavit se, seznamovat se s novými lidmi a mohou si najít i práci. Vzdělávání a práce s ICT procvičuje paměť a má vliv na udržení duševní a mentální svěžesti seniorů a zapojuje seniory do současného běžného společenského života. Má práce by mohla ukázat těm, co se seniory pracují a žijí, jaký význam a vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů. Domovy důchodců, pečovatelské domy, veřejné knihovny by mohli umožnit seniorům zdarma užívání počítače a internetu.

Aplikační cíl práce: získané informace by mohly pomoci k pochopení motivací seniorů v oblasti vzdělávání a ICT. Získání informací o tom, jak a kde tyto znalosti využívají, v čem jim pomáhají, zda jim rozšiřuje obzory a dává nové možnosti. I senioři se dozvědí, že by se měli pozitivně postavit k vzdělávání a ICT, navštívit počítačové kurzy a U3V. Vzdělavatelé by mohli najít speciální postupy, jak seniory naučit ovládat ICT. Informace o tomto tématu, zda chtějí se vzdělávat a pracovat s ICT a jak a kdo pomáhá seniorům zvládat tuto problematiku, by mohla vést k vytvoření speciálního programu, který by byl užitečný pro sociální pracovníky v domovech pro seniory, ve stacionářích, pečovatelských domech, i pro rodinné příslušníky seniorů.

Problematikou seniorů a ICT se zabývá i několik projektů. Touto problematikou se zabývá i Pavel Loužecký v pozitivních novinách a jejich projekt se jmenuje „Senioři k počítačům“. Tento projekt je zaměřen na budoucí kvalitu života seniorů a měl by zasáhnout všechny generace, rodiče, děti a vnoučata. A co je tedy cílem projektu „Senioři k počítačům“? Vytvořit a realizovat mediální kampaň, aby děti a vnoučata pořídili svým seniorům počítač s připojením na internet. Vytvořit systém školení seniorů v oblasti počítačů a internetu, vytvořit ideální prostředí na internetu a zapojení do tvůrčích a zájmových aktivit. Poskytovat seniorům prostřednictvím internetu informace o dalších možnostech vzdělávání, cestování, kulturních a společenských akcí. Využít tvůrčího a myšlenkového potenciálu seniorů a vytváření nových hodnot. Problematikou seniorů, vzdělávání a ICT se zabývá i některá literatura. Našla jsem starší tituly i nově vydané knihy, např. J. Zounek v knize „*Učíme se po celý život?*“, M. Šanc v knize „*Internet pro seniory*“, Černý, Robert, Hrabě, Jiří, Pešek, Richard v knize „*Školička internetu pro seniory*“, Jaroslav Veteška v knize *Gerontagogika*.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části vysvětlují a popisují základní pojmy, jako jsou senioři, stáří, stárnutí, změny ve stáří, mýty o stáří, stereotypy, předsudky a ageismus, péče o kvalitu života seniorů a stárnutí společnosti. V druhé kapitole se zabývám vzděláváním seniorů. Popisují zde historii a schopnosti seniorů vzdělávat se, andragogiku a gerontagogiku, motivaci, funkci a zásady vzdělávání seniorů, volný čas seniorů, příklady vzdělávání seniorů. Ve třetí teoretické části se zabývám informační a komunikační technologií v životě seniorů. Popisují zde elektronické učení, význam ICT, osamocení člověka v ICT, přínos ICT a internetu seniorům, weby pro seniory. Z teoretické části vyplynuly tři dílčí cíle práce, které mi pomohly zodpovědět hlavní výzkumnou otázku.

V empirické části vysvětlím volbu metodologie, výzkumné strategie a výzkumné techniky. Popíšu hlavní a dílčí cíle výzkumu, vysvětlím postup při výběru výzkumného vzorku, plán a organizaci výzkumu a způsob analýzy dat. Zjištěné údaje popíšu a shrnu výsledky a odpovím na hlavní a dílčí cíle. Popíšu praktický přínos bakalářské práce.

„Člověk má vědět, co bude dělat, až nebude moci dělat to, co dělá doposud.“

FERGUSON

(HAŠKOVCOVÁ, 1989, str. 138)

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V první kapitole bakalářské práce vymezím základní pojmy, které jsou spojeny se seniory, a to pojmy následující: senior, stáří a stárnutí, změny ve stáří, stereotypy a předsudky, změny ve stáří, mýty o stáří, stárnutí a kvalita života. Dále bude v této kapitole vysvětlen termín „třetí věk“, který je spojován s věkem 60 a více let. Všechny tyto pojmy jsou důležité pro můj výzkum a zodpovězení na otázku: „Jak souvisí vzdělávání, věk seniorů a dovednosti v informační a komunikační technologii?“

1.1. SENIOR

Jak bychom charakterizovali seniora? Je to člověk ve věkové skupině od 60–65 let a více a je spojován se statusem důchodce. Je považován za neaktivního a neproduktivního z důvodu ztráty soběstačnosti a zdraví. Toto je stereotypní pohled na stáří, který se na seniory dívá, jako na zátěž pro společnost, protože odčerpávají významnou část finančních zdrojů na pokrytí nákladů na zdravotní a sociální péči. Tato charakteristika je samozřejmě chybná.

Pojem senior lze vymezit několika způsoby. Podle slovníku je senior nejstarší člen ve společnosti. Senior a senioři jsou pojmy používané pro skupinu lidí, která může být popsána z hlediska ekonomického, věkového nebo sociálního. Věkovou hranici seniorů v odborné literatuře můžeme najít různou, většinou se objevuje údaj 60 a 65 let. Vedle kalendářního věku existuje také věk biologický, psychologický a sociální. Sociální hledisko zkoumá fáze a úroveň sociálního života seniora, jeho postavení v rodině a společnosti. Ekonomické hledisko posuzuje, zda je člověk ekonomicky aktivní nebo pasivní (pobírající důchodové dávky). Český právní řád pojem senior nezná, právní předpisy z oblasti sociálního zabezpečení sice běžně užívají termín „starý občan“, nikde jej však nevysvětlují. Z hlediska lidského bychom měli začít chápat seniory jako skupinu osob požívající zvláštní úcty; ten, kdo prožil na tomto světě 60 a více let, získal hodně životních zkušeností a vykonal tolik práce, si zaslouží úctu svých bližních i společnosti jako takové. (LOUŽECKÝ, *Pozitivní noviny*, 2001)

Pro životní období po 60. roce věku člověka se používá označení třetí věk. Termín vychází ze zjednodušeného členění lidského života na tři základní etapy: 1. dětství a mládí, 2. dospělost, 3. stáří. Třetí věk představuje období, v němž se člověk ocitá v nové situaci způsobené ukončením profesní aktivity a odchodem do starobního důchodu. (Bednaříková, 2010, str. 78)

V knize Andrease Reidla je použita rovnice „*Senior = zákazník budoucnosti = trh budoucnosti*.“ Důvodem jsou změny životní reality v průběhu posledního století, kterou popsal prof. Dr. Thomas Druyena, kde starší osoby přijali novou roli. První změna je „*omlazení*.“ Proměnil se vnější obraz stáří. Dnešní senioři jsou vitálnější, flexibilnější a mobilnější. Činnost a smysl života je na prvním místě. Další změna je „*odchod ze zaměstnání*.“ Stále více seniorů tráví svoje období stárnutí bez pracovní činnosti. Další změna se týká „*osamocení*.“ Zvyšuje se podíl o samotě žijících osob, který nemohou využít nesobeckost a pomoc rodiny a jsou odkázány na profesionální pomoc. Další změna je „*feminizace*.“ Výrazně sloupl vliv žen díky zrovnoprávnění. Ženy dosahují vyšší průměrné délky života než muži a tím ve stáří představují většinu –

nerovnováha pohlaví. Další změna je „*dlouhověkost*.“ Počet osob nad 100 let roste. Ukazuje to na stoupající význam změněného životního procesu. Další změna je v „*sociální nerovnováze mezi rodiči a bezdětnými lidmi*.“ Lidé, kteří zůstávají ve svém životě bez potomstva, jsou ve stáří odkázáni na sociální okolí. Pouze děti zajistí naši budoucnost!! Další změna je v „*rodinných vztazích*.“ Klasické rodinné vazby se ztrácí. Chybí otevřená komunikace. Poslední změna je změna našeho „*životního cyklu jako celku*.“ Dochází k uvolňování zavedených životních zvyklostí ve vztazích a v zaměstnání. Musíme se přizpůsobit novému způsobu života. (Reidl, 2012, str. 9-13)

1.2. STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

„Každému životnímu období je přidělen vhodný a pravý čas.“ CICERO

(Haškovcová, 1989, str. 34)

Stáří je vývojovou etapou našeho života, která není direktivně vymezena. Lze jej charakterizovat jako konečnou etapu geneticky vyměřeného trvání života. (Hartl, Hartlová a kol., 2000, str. 34)

Na otázku, jak lze definovat „stáří“, odpovídá mimo jiné definice Světové zdravotní organizace: „Stařecký věk neboli senescence je obdobím života, kdy se poškození psychických a fyzických funkcí stává významně manifestní při srovnání s předešlými životními obdobími.“ (Haškovcová, 1989, str. 56)

Helena Haškovcová ve své knize Fenomén stáří napsala, že „*Stáří je vinobraním života, ale je také strašlivým protivníkem*.“ A my se musíme s předstihem let ptát, jak můžeme ovlivnit kvalitu vlastního stáří, aby, až se přihlásí, měla navrch ta příjemnější alternativa. (Haškovcová, 1989, str. 9)

Stárnoucích a starých lidí přibývá a tato skutečnost každou společnost na světě nutí rozvíjet profesionální péči o staré a rozvíjet i laické programy o seniory. Každý z nás stárne a každý z nás má právo na důstojné stáří. I ten, který si myslí, že se ho to netýká, se pomalu blíží k obávané hranici, kdy začíná stáří. Hlavní veličinou stáří je čas. Čas je neúprosný, je daný a nemůžeme ho zastavit. Naplnění času konkrétního člověka, konkrétními činy je otázkou jak kvality života, tak i smyslem života. Životní tempo v dnešní době je vysoké a zvyšovat donekonečna nejde a najednou přijde nějaký bod zlomu, kdy si uvědomíme své priority a to, že už nejsme nejmladší. Čas je neúprosný a my jsme také zestárlí! Helena Haškovcová tento boj o čas nazvala: „Memento neúprosného času!“ Přijmu ho jako zkušený a moudrý dospělý, nebo jej odmítnu, a naopak přijmu diktát konzumní společnosti, styl, při kterém se na ledacos dá zapomenout a ledacos přehlušit sháněním nesehnatelného? (Haškovcová, 1989, str. 40)

Stáří má své věkové hranice. Haškovcová uvádí, že rané nebo začínající stáří se datuje do věkového pásma od 60 do 74 let, kdy se jedná o „mladé seniory“. Senioři od 75 let do 90 let jsou popisováni jako „staří staří“ a lidé překračující věk 90 let jsou poté označováni za „velmi staré staré“ či dlouhověké. (Haškovcová, 1989, str. 22)

Další autor, zabývající se ve své knize stářím, Oldřich Matoušek, píše, že starý člověk bývá charakterizován svou příslušností k věkové skupině dosažením 60 až 65 let. Zároveň je takový člověk spojován se sociálním statutem důchodce, s čímž je spojeno také to, že je na něj nahlíženo jako na neaktivního a neproduktivního. Předpokládány jsou také nepříznivé zdravotní charakteristiky spojené se ztrátou funkčních schopností, postupnou ztrátou soběstačnosti či multimorbiditou. (Matoušek, 2005, str. 163)

Světová náboženství odjakživa připisují stáří zvláštní důstojnost a moudrost, vyžadují od mladých lidí, aby měli vůči starým respekt a aby se o ně, až přijde čas, postarali. V naší ateistické společnosti si stěžujeme na úpadek civilizovaného zacházení se starými občany. Důvodem je ztráta vzorů ve výchově, boj o pracovní místa a závist vůči dobře zajištěným starým lidem. V oblasti společenských věd můžeme v současné době pozorovat zvýšený zájem o „stáří“. Staří lidé jsou zkoumáni jako voliči, konzumenti spotřebního zboží a televizních programů, nebo klienti sociálních zařízení (Gruss, 2009, str. 172-173). Význam stáří tkví v jedinečnosti prožitého života, zkušenostech, které starý člověk získal a může předat dál. Životní příběh každého jedince tvoří ze seniorské populace heterogenní a různorodou skupinu, kdy každý její člen je jedinečnou bytostí.

Dana Sýkorová ve své knize *Autonomie ve stáří – kapitoly z gerontosociologie*, napsala, že všeobecně se uznává, že stárnutí představuje dynamický a komplexní proces, který obsahuje vzájemně propletené procesy stárnutí. Jedná se o stárnutí biologické, psychologické a sociální. (Sýkorová, 2007, str. 47)

1.3. ZMĚNY VE STÁŘÍ - TĚLESNÉ, PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ ZMĚNY

Změny, které souvisí s příchodem období stáří a stárnutí jsou změny tělesné, psychické a sociální. Na tyto změny je důležité klást ohled především v rámci výkonu sociální práce se seniory, kteří mají díky těmto změnám specifické potřeby. Také je podstatné myslet na to, že každý senior je jedinečnou osobností, každý senior má svůj životní příběh, a především i ve stáří a nemoci má svou důstojnost.

V kontaktu se seniorem je důležité brát v úvahu projevy se změny v oblasti tělesné, psychické i sociální. Tělesné projevy, kterými se staří lidé odlišují od mladých, se označují jako fenotyp stáří. Jedná se o celou škálu následujících projevů: snížená tělesná výška, změna postoj, jiné smyslové vnímání, a to především přibývající vady zraku a sluchu, snížení reflexů a další. Tyto morfologické a funkční změny mají vliv nejen na vzhled seniora, ale rovněž na změny v jeho chování, na což by pracovník v pomáhajících profesích měl brát zřetel. (Dvořáčková, 2012, s. 12-14)

Ve stáří dochází nejen k viditelným změnám ve vzhledu, ale také dochází ke zhoršení všech funkcí: vnímání (zrakového, sluchového, čichového), paměťových funkcí-především vštípi-

vosti a vybavování událostí z blízké minulosti. Dále dochází ke zhoršení inteligence, pozornosti, zpomalení psychomotorického tempa, myšlení je zpomalené, objevuje se nechuť k řešení problémů až nerozhodnost i ve velmi běžných věcech. Adaptace na změny probíhá ve stáří pomaleji a každá nemoc či stres přízřevivost velmi výrazně zhoršují, dramatická změna životního způsobu (hospitalizace, přestěhování, smrt partnera) je sama o sobě mnohdy až život ohrožující. Staří lidé jsou méně bezprostřední, jejich emoce nejsou tak intenzivní, zato jsou klidnější a racionálněji řeší situace a mají větší trpělivost. Jsou však často přecitlivělí a více zranitelní. V pozdním stáří se lidé mnohem méně zajímají o události okolního světa, jsou soustředěnější na sebe a své problémy, osud druhých lidí je jim vzdálenější. Staří lidé často prožívají pocit osamocení, přitom kontakt s druhými lidmi potřebují; potřebují si promluvit, svěřit se, poradit se s někým. Nezastupitelnou úlohu má sice rodina, ale důležití jsou i celoživotní nebo noví přátelé a spolupracovníci z bývalého zaměstnání. (Pro sestry: *Stáří*, 2012).

Stárnutí bývá také spojeno se změnou osobnosti. Do popředí se dostávají negativní rysy člověka, které následně stěžují kontakty se sociálním prostředím. Sociální pracovník by měl odlišit problémové chování způsobené změnami ve stáří od tělesných, ale také duševních poruch. Odchodem do důchodu je člověk postaven před zásadní problém: musí změnit svůj dosavadní životní styl, pracovní stereotyp již nefunguje a objevuje se nadbytek volného času. Mění se tak prožívání, chování a vnímání. Senior je náhle bez konkrétního programu. Tento problém je možné řešit v zásadě dvěma způsoby, a to zůstat aktivní po co nejdelší možnou dobu nebo se na odchod na odpočinek připravit s předstihem. V důsledku bio-psycho-sociálních změn tak může docházet k vyčleňování seniorů ze společnosti. (Dvořáčková, 2012, s. 12-14)

1.4. MÝTY O STÁŘÍ

Stáří stejně jako další životní období člověka patří neodmyslitelně k lidskému životu. Stáří je poté výsledkem stárnutí, které je souhrnem fyziologických a také psychologických procesů, které probíhají v čase, a zároveň se stárnutí nedá zvrátit. Období stáří a stárnutí provází mnoho mýtů. Tyto mýty vycházejí ze starověké představy o neměnné hierarchii času, prostoru a sociálních rolích. Jedním z mýtů je například mýtus *zjednodušené demografie*, který je založen na přesvědčení, že stáří začíná v den odchodu do důchodu. Dalším mýtem je *samotný vzhled* starého člověka, a to například vráscitá tvář, šedivé vlasy, pomalá chůze, absence aktivit, které jsou většinou připisovány mladým. V tomto případě hovoříme o mýtu *homogenity*. Dalším mýtem je mýtus *neužitečného času*, který je založen na přesvědčení, že ten, kdo již nevykonává zaměstnání, je neužitečný. Dále můžeme mezi mýty o stáří zařadit mýtus *ignorance*, který je založen na myšlence, že ten, který nepracuje a není ani jiným způsobem užitečný, nemůže být našim spolupracovníkem. Takový jedinec dle tohoto přesvědčení nestojí za pozornost. V *neposlední řadě je mýtus o arteriosleróze*, který o starých lidech vypovídá, že jsou dementní, sklerotičtí nebo také senilní a infantilní. (Haškovcová, 1989, s. 28-33)

1.5. PŘEDSUDKY, STEREOTYPY A AGEISMUS

Populace v České republice stále více stárne. Blížíme se k momentu, kdy lidé nad 65 let budou tvořit téměř jednu čtvrtinu populace. Stáří se stává prostorem, kde se mísí sociální, psychologické a kulturní vlivy. Se stářím se pojí pojem předsudek, což je kriticky nezhodnocený úsudek vycházející z myšlenkových stereotypů a z nich plynoucí postoj. Stereotyp je ustálený a navyklý vzorec myšlení a chování, který v sociálním prostředí obsahuje hodnotící a často iracionální soudy.

Jaké máme negativní stereotypy či předsudky o stáří a seniorech: jsou neochotni měnit zaběhlý způsob života; senior je zranitelný – potřebuje péči a ochranu; stáří = nemohoucí a nemocní senioři; staří lidé nemají žádné potřeby; jen čerpají peníze od státu; staří lidé jsou oškliví, nic si nepamatují. Všechny tyto negativní předsudky mají vliv na chování ostatních lidí k seniorem. Nabízí se otázka, jak hodně tyto předsudky a stereotypy ovlivňují sami seniory a jak se s nimi identifikují a tím se podílejí na udržení těchto mylných názorů. Studie ukazují, že jsou seniory pod vlivem ageismu. I když žijí aktivně, očekávají, že jiní jsou na tom hůře, jak jim napovídají zažitá stereotypy. A co je ageismus? V moderní společnosti došlo ke snížení sociálního statusu stáří, tak na nízkou úroveň, že se hovoří o diskriminaci seniorů z důvodu věku a tomu se říká ageismus. Tento pojem je odvozen od anglického slova *age*, které znamená věk, stáří. Termín ageismus zahrnuje předsudky a negativní představy o starých lidech nebo projevy diskriminace vůči jedinci nebo skupině starších lidí. Ageismus se projevuje například v upřednostňování mládí. Mladí lidé jsou pomalí a zapomnětliví, kdežto to samé u seniora je nemohoucí a senilní. Senioři jsou však zdravější, než si myslíme, dožívají se delšího aktivního věku, zapojují se do jiných aktivit a vzdělávají se více než předchozí generace. (Tošnerová, 2002, s. 5-7)

Předsudků a stereotypů je mnoho. Např.: Reakce starých lidí jsou zpomaleny. Aktivita mozkových buněk je pomalejší. Existuje i jiné vysvětlení, senior je ke své činnosti méně motivován a je tak více opatrný. Přesnost je z jeho hlediska důležitější než rychlost. Dalším známým předsudkem je, že stáří = špatné snášení změny. Jakékoli změny ve stáří jsou změnami k horšímu, a proto ty obavy. Změny inteligence jsou spojeny s výskytem duševních a tělesných poruch, na zhoršení výkonu v inteligenčních testech se podílí pocit méněcennosti, kdy si senior nevěří. Senioři ztrácejí zájem o okolí, jsou neteční a může za to úbytek mozkových a toho důvodu je emoční prožívání chudší. Senioři jsou mrzutí, nespokojení a převažují u nich negativní emoce. Není to ale tak. Za tento nezáměr o okolí může prostředí, ve kterém senior žije. Senior není dostatečně odměněn za svoji snahu, a proto je lhostejný k okolí. Ve stáří se často mění povaha, osobnost, vlastnosti a člověk se stává až karikaturou sama sebe. Senior začne být podezřívavý a může to dosáhnout až do chorobného stupně, který označujeme jako paranoia. Paranoia je nebezpečná hlavně u osamělých seniorů. Další porucha stáří je demence a deprese. Tento katastrofický pohled na stáří nám bere naději a houževnatost v péči duševní stav seniorů a brání nám vidět tu pozitivní stránku stáří. Co psychicky upadajícímu člověku zbývá. (Říčan, 2004, s. 340)

1.6. PÉČE O KVALITU ŽIVOTA SENIORŮ

Oldřich Matoušek říká: „*Věk sám o sobě není důvodem zvýšené potřeby péče.*“ Sociální práce se seniory je potřeba až v mimořádných situacích způsobených sociálními nebo zdravotními faktory. Je potřeba nejvíce pomoci seniorům ohroženým, osaměle žijícím, velmi starým, dlouhodobě nemocným a propuštěným z nemocnice. (Matoušek, 2005, s. 163)

V České republice se otázkami kvality života seniorů věnovala pozornost už před rokem 1989. V roce 1977 vznikla listina „*Zásady péče o staré občany*“. Dalším novějším dokumentem je „*Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*“, jehož výstupem je dokument „*Kvalita života ve stáří*“. V roce 2006 vznikla Rada vlády pro seniory a stárnoucí populace, která se zabývá otázkami využívání potenciálu generace třetího věku, zvyšování počítačové gramotnosti u seniorů a vytváří projekty k rozvoji aktivního stárnutí.

„*Ke zvýšení kvality života ve stáří a podpoře prosperity ve stárnoucí společnosti je nezbytné dát v průběhu života příležitost pro uplatnění, učení, vzdělávání a aktivní život všem lidem. Starší lidé a jejich znalosti a zkušenosti by měli stát v centru změn realizovaných v kontextu stárnutí populace*“ (MPSV, 2008, s. 10).

Pro kvalitu života ve stáří je nezbytná potřeba být nadále aktivní a mít pocit užitečnosti. Je nezbytná pozitivní motivace seniorů. Musíme počítat s rozdílností mezi „*mladými a starými seniory*“. Věkový rozdíl mezi těmito seniory je 20–30 let a jsou to lidé s naprosto rozdílnými životními zkušenostmi. Důležitá je integrace seniorů do společnosti a podpora intergeneračních programů a nedovolit sociální izolaci seniorů. Podporovat soběstačnost a aktivitu seniorů. Podporovat kognitivní aktivaci a vzdělávání, které pomáhá žít v moderní společnosti. Měla by být dobrá nabídka, informovanost a dostupnost služeb, které přicházejí za seniory. (Matoušek, 2005, s. 176-177)

„*Celý život, od dětství a mládí, se člověk rozvíjel, a především pěstoval profesní přípravu. V každé fázi svého života má člověk právo na osobní růst. Buďte i ve stáří aktivní! Lenoch se nikdy nedožil vysokého věku.*“ (Haškovcová, 1989, s. 50)

1.7. STÁRNUTÍ SPOLEČNOSTI

Stárnutí je považováno za jeden z největších úspěchů a současně problém 20. a začátku 21. století. Touto problematikou se zabývá i OSN, které vyhlásilo 1. říjen za „*Mezinárodní den starších lidí*“ a rok 1999 nesl označení „*Mezinárodní rok seniorů*“. (Bednaříková, 2010, str. 78)

Stárnutí společnosti můžeme porovnat ve dvou různých názorech a odhadech popsanych v knihách Ivety Bednaříkové z roku 2010 a knize Heleny Haškovcové z roku 1989.

Populace v ČR v příštích 55 výrazně zestárne. Těmito slovy uvedla TV NOVA 19. ledna 2010 ve večerních zprávách svůj krátký příspěvek o stárnutí populace a zveřejnila i prognózy Českého statistického úřadu. Tyto prognózy uvádějí, že v roce 2065 bude v naší zemi žít přes

14 000 lidí starších 100 let a 1/3 obyvatel bude starších 65 let. Češi se mají běžně dožít 90 let. Rozvoj a zkvalitnění nanotechnologií, biomateriálů a zdravotní péče zvyšuje podle vědců a lékařů pravděpodobnost dlouhověkosti. (Bednaříková, 2010, str. 77)

Každý člověk stárne. Hlavní problém budoucnosti bude, že výrazně stárne lidstvo jako celek. V roce 1975 činil počet osob starších 60 let 350 miliónů, v roce 1983 už 460 miliónů a v roce 2025 se odhaduje, že se zvýší na 1 121 miliónů lidí. To znamená, že z celkového počtu světové populace bude 13,7 % osob starších šedesáti let. V konkrétních světadílech i jednotlivých státech je tempo růstu počtu starých lidí rozdílné. V tzv. třetím světě je očekáván nárůst počtu starých lidí 3,5 až 5krát rychlejší, než v Evropě a v některých industriálně vyspělých zemích je nárůst mimořádně dramatický a dosáhne i 72 % celkového počtu všech obyvatel státu. Mluví se o tom, že se v budoucnosti „otočí strom života“. Starých a stárnoucích lidí bude v některých částech světa více, než mladých a ekonomicky nezávislých osob. Současné i prognostické údaje mají varující charakter, protože nárůst staré a stárnoucí populace má sociální a ekonomické důsledky pro všechny země světa. (Haškovcová, 1989, s. 119)

Průměrný Evropan si myslí, že člověk přestává být považován za mladého od 42 let a starým je od 64 let. V Čechách je tato věková hranice podobná, 40 a 60 let. Evropská unie zveřejnila zprávu, kde se zaměřuje na věk a jeho roli. Jak vnímáme životní etapy, se velmi liší. O staré osobě se například v Holandsku hovoří až po dosažení 70 roku a na Slovensku, když oslavíme 58. narozeniny. V Portugalsku je člověk mladý do 37 let, kdežto v Řecku je člověk mladý do 50 let. (Tisková zpráva evropské komise, 2012).

SHRNUTÍ

V první části jsem se zabývala seniory v dnešní společnosti. Vysvětluji a popisuji základní pojmy, jako jsou senioři, stáří, stárnutí, změny ve stáří, mýty o stáří, stereotypy, předsudky a ageismus, péče o kvalitu života seniorů a stárnutí společnosti. Z této kapitoly vyplynulo několik otázek, které jsou využity ve výzkumné části. Zjistím, jak spolu souvisí věk seniorů a vzdělávání a ovládání ICT, zda existují bariéry ve vztahu seniorů a ovládání ICT, nebo zda ICT mění kvalitu života seniorů.

2. VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V 2. teoretické kapitole se zabývám historií vzdělávání seniorů, problematikou vzdělávání seniorů, Andragogikou a Gerontagogikou, volným časem seniorů, schopnostmi a motivací seniorů vzdělávat se a funkcemi vzdělávání.

2.1. HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

První, kdo kladl důraz na celoživotní vývoj člověka, byl Jan Amos Komenský. Jako první formuloval myšlenku školy stáří jako součást celoživotního vzdělávání. Obsahem školy stáří bylo „*jak by mohl, dovedl a chtěl starý člověk žít*“. Tyto myšlenky zůstaly téměř 300 let součástí uložených rukopisů. (Kleветová, 2008, s. 27)

K rozvoji českého vzdělávání dospělých ovlivnilo národní obrození, postupný rozpad feudálních vztahů, vznik měšťanstva, proletariátu, české inteligence a nástup průmyslové revoluce. Osvětu přinášeli vlastenečtí učitelé, kněží, vědci, politici, ochotnické spolky, knihovny a nedělní školy. Ve druhé polovině 19. stol. vzniká institucionální základna vzdělávání dospělých. Byla založena Umělecká beseda, Spolek pro veřejné populární přednášky Osvěta, tisknou se almanachy, kalendáře a periodika. (Beneš, 2008, s. 24)

Roku 1899 byl ustanoven „*Výbor pro pořádání lidových přednášek*“ při pražské universitě. Začali vznikat i samostatná vzdělávací ústředí politických stran jako „*Dělnická akademie a Ústřední škola dělnická*“. Spoluzakladatel Dělnické akademie byl T. G. Masaryk. Roku 1906 byl založen „*Svaz osvětový*“ jako všennárodní lidovýchovné centrum osvětových spolků. Jejich cíl byl organizování vzdělávací práce a evidence všech aktivit. (Šerák, 2009, s. 84)

Na přelomu 19. – 20. stol. vznikají dvě tendence, koordinace a plánování vzdělávací činnosti. Důsledkem rozmachu vzdělávání dospělých je specializace jednotlivých institucí. Legislativní a finanční podpora vzdělávání dospělých přišla až po vzniku československého státu. V roce 1918 byl schválen první zákon ke vzdělávání dospělých. (Beneš, 2008, s. 25)

Hospodářská krize v letech 1929–1933 měla drtivý dopad na vzdělávání. Projevila se nedostatkem veřejných financí a zničující nezaměstnaností. Stát na tuto situaci reagoval snížením dotací a podporovány byly pouze bezplatné kurzy pro nezaměstnané. (Šerák, 2009, s. 86)

V roce 1996 vyšly významné mezinárodní dokumenty o celoživotním vzdělávání. Je to dokument „*Learning: The Treasure Within (Učení: dosažitelný poklad)*“. Tento dokument rozpracovává myšlenku učení se po celý život. Další důležitý dokument je „*Lifelong Learning for All – Celoživotní učení pro všechny*“ je založen na analýze dostupných poznatků o současné situaci výchovy, učení a vzdělávání. „*Bílá kniha o vzdělávání*“ Evropské unie přináší přehled, který má vliv na vzdělávání a konstatuje potřebu „učící se společnosti“. Účelem těchto dokumentů je najít cestu ke vzdělávání dospělé populace jakéhokoliv věku. Dokumentem, který určuje budoucnost celoživotního učení, je „*Memorandum o celoživotním učení*“, vydaný Evropskou komisí v roce 2000. Pojem učení „v celé šíři života“ obrací pozornost na rozšíření učení, které se může odehrávat v jakémkoliv stádiu života. Celoživotní učení zahrnuje vzdělávání formální, neformální a informální. Formální vzdělávání je cílevědomý a řízený proces, který vede

k získání kvalifikací, neformální vzdělávání se zaměřuje na skupiny populace a je realizováno různými institucemi. Informální vzdělávání je postaveno na získávání vědomostí a dovedností z každodenních zkušeností, nekoordinuje ho instituce. Pro oblast vzdělávání seniorů jsou nejdůležitějšími neformální a informální vzdělávání. (Memorandum o celoživotním učení, 2000)

2.2. SCHOPNOSTI SENIORŮ VZDĚLÁVAT SE

Seniory provádí také celá řada onemocnění. Nejčastějšími je demence a Alzheimerova choroba. Demence je získaná porucha mozku způsobená degenerativními změnami v mozkové tkáni, jedná se o poruchu vyšších mentálních funkcí. Projevuje se poškozením paměti, poznávání, řeči, orientace, naučených percepčně motorických schopností, motivace, sociálních vazeb a emotivity. U různých jedinců se demence může projevovat různě, avšak vždy je zasažena celá osobnost. Člověk nejprve ztrácí přehled o čase, pak o prostoru, a nakonec také o sobě. Nepoznává známé lidi a později ani nejbližší členy rodiny. (Haškovcová, 1989, s. 262-263) Alzheimerova nemoc je neurodegenerativní onemocnění mozku, při kterém dochází k postupné demenci. Alzheimerova choroba je jednoduše řečeno jednou z forem demence. Dochází při ní k postupnému rozpadu nervových vláken a buněk a rovněž se mění látková činnost mozku. (Haškovcová, 1989, s. 266)

V časopise Instinkt č. 22/XV, 26. května 2016 mě zaujal článek „*Hraním proti alzheimeru*“. Informují zde o speciální mobilní hře Sea Hero Quest, která se tak stala největší studií demence historii. Hra sestává ze tří hlavních úkolů: orientace v bludišti, střelba světlic testující orientaci hráčů a chytání mořských tvorů s cílem pořídit jejich fotku. Tato hra byla pečlivě vyvinuta tak, aby přinesla zábavu a vzrušení a zároveň byla vědecky co nejpřesnější. Tuto hru si už zahrálo 2,5 miliónu lidí a stala se největší studií demence na světě. (Hra Sea Hero Quest, 2016)

Každý senior si může vybrat, jak bude jeho stáří vypadat. Zda prožijí stáří činorodé, pasivní, nebo aktivní. Senioři jsou funkčně stále schopnější tělesně i duševně. To je důvod prodlužující se průměrné délky života. Dnešní mladší staří jsou na tom lépe než stejně staří lidé v minulé generaci.

„Proces aktivizace stáří je z hlediska společenské a ekonomické budoucnosti zásadní a jako takový by měl být aktivně podporován. Některé studie dokládají, že i ve vysokém věku je individuální výkonnost a schopnost učit se značná“. (Gruss, 2009, s. 7)

Proces učení ve stáří má svá specifika. Hraje zde velikou roli jak minulost, tak budoucnost. Je odlišný od učení v jiném věku. Někteří senioři stále vzpomínají na „staré časy“ a brání se zapojení do současného moderního života, vzdělávání odmítají. Moderní přístup k vzdělávání usiluje o to, aby se senioři zapojovali do vzdělávání a plánovali si různé aktivity, až do vysokého věku. My bychom měli seniory správně motivovat, aby o tyto aktivity měli zájem a usilovali o svůj rozvoj. Studující senioři chápou nové informace z pozice svých životních zkušeností a začleňují je do již vytvořeného poznatkového systému. Učivo se obtížně osvojuje, když nemá

logickou strukturu a praktický dopad. Krátkodobá paměť přestává fungovat a dlouhodobá paměť ukládá pouze výběrově. Procvičování a upevňování nového potřebuje ve stáří více času. (Klvetová, 2008, s. 54)

Při vzdělávání seniorů bychom měli dodržet několik zásad. Starší člověk potřebuje k pochopení nového držet se vlastního tempa a vlastního způsobu učení. Potřebuje mít přehledné a názorné písemné informace. Informace je třeba rozdělit na několik částí. Je třeba objevit jejich schopnosti a opírat se o jejich dovednosti a možnosti. Je třeba se vyjadřovat srozumitelně a pomalu, jednotlivé kroky zopakovat a ptát se, zda má výuka je srozumitelná. Důležité je, aby senior spolupracoval a sám si každý krok zkusil. Není vhodné mnoho úkolů najednou. Senior potřebuje znát své možnosti a limity. Potřebuje znát, proč to dělá a k čemu to vede, a že jeho snaha a píle je oceněna. Pocit úspěch znamená další motivaci k plnění dalších úkolů. Správný přístup k vzdělávání seniorů vede k názoru, že nikdy není pozdě chtít něco dokázat a něco nového se dozvědět. (Klvetová, 2008, s. 55)

2.3. ANDRAGOGIKA A GERONTAGOGIKA

Co si představíme pod pojmem andragogika? Je to studijní a vědní obor zaměřený na vzdělávání a učení se dospělých. Andragogika je v přesném slova smyslu doprovázení mužů (*andros* = muž, dospělý), znamená to doprovázení člověka při jeho cestě za vzděláním, poznáváním a pochopením světa. Pojem andragogika může mít dva významy. První význam je, že se jedná o určitou nauku, která se snaží definovat správný přístup k učícímu se dospělému. Druhý význam je, že andragogika je specifická součást veškerého myšlení o výchově, vzdělávání a učení se. Vzdělávání dospělých = andragogika. Druhá definice odpovídá pojetí v ČR. (Beneš, 2008, s. 11–12)

V roce 2008 andragogiku definoval Palán s Langerem jako „rozvoj jedince ve všech fázích jeho životní dráhy“. U seniorů směřuje ke kvalitě života, aktivizaci, mezigeneračnímu učení, poradenství a informálnímu učení. (Veteška, 2016, s. 77)

Objektem andragogiky je dospělý jedinec a předmětem je edukační realita. V životních situacích dospělého člověka se vyskytují edukační prvky a procesy, což je andragogická realita. Edukační proces je každá činnost, při které dochází k nějakému učení na straně dospělého subjektu, jemuž jsou jiným subjektem přímo nebo zprostředkovaně prezentovány nějaké informace. (Veteška, 2016, s. 79)

Mezi andragogické disciplíny v současné době patří gerontagogika, která je zaměřená na výchovně-vzdělávací činnosti s dospělými, a především se seniory. Je zaměřená na vzdělávání ke stáří, učení se stárnout a aktivizace a vzdělání ve stáří. Zabývá se také studiem mezigeneračních vztahů. Gerontagogika vznikla ze slova *geronto-*, a to znamená stařec, stařecký, týkající se stáří, stárnutí a slova *agogika-*, což je věda, nauka. Gerontagogika je nauka o výchově starších lidí zabývající se edukací seniorů. Zaměřuje se na kulturně-osvětovou, sociálně a profesně zaměřenou edukační aktivitu seniorů. (Veteška, 2016, s. 94-95)

2.4. MOTIVACE, FUNKCE A ZÁSADY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

„*Nestárnout, to není jen udržet se, ale pořád růst, pořád získávat*“. T. G. Masaryk

Motivace nás nutí uspokojovat své potřeby, je to základ lidského chování. Motivaci Palán shrnul do tří okruhů a to vzdělávací, seberealizace a sociální potřeba. Sociální potřeby a seberealizace vyplývají z pocitu zbytečnosti. Vzdělávání dává životu smysl. Dává nám pocit důležitosti a nepostradatelnosti, máme možnost styku s lidmi stejného zaměření. Aktivita a pracovní nasazení, pomáhá zvyšovat sebedůvěru. Na průběh zdárné motivace a vzdělávání má vliv jak prostředí, tak osobnost lektora i kolektiv vzdělávaných. Lektori by měli seniory správně motivovat, povzbuzovat, chválit za sebemenší úspěch a zároveň ujistit, že na to má a že je velice šikovný. (Palán, 2002)

Klevetová říká: „*V každém věku je důležité udržovat sociální vazby a získávat si nová přátelství. To především umožní láska k sobě samému – přijímat se takový, jaký jsem, sám sebe obdarovávat pocity radosti a naučit se, pokud možno se vyhýbat emočně vypjatým situacím*“. Motivem sebevzdělávání jsou různé potřeby. Být aktivní, seberealizovat se, rozvíjet své zájmy, získávat nové poznatky, vytvořit a rozvíjet sociální kontakty, být samostatný. Vzdělávání v seniorském věku není zaměřeno na profesní přípravu. Vědomosti, které senioři získávají, využívají při každodenních činnostech. Důležitým povahovým rysem je optimismus, kterému se můžeme naučit. Optimismus a kreativní schopnosti člověka jsou základem čínorodého stáří, a to prodlužuje aktivní věk. (Klevetová, 2008, s. 28-29)

Motivace je úsilí organismu dosáhnout rovnováhy mezi sebou a prostředím takovými činnostmi, které vedou k vlastní soběstačnosti, seberealizaci, rozvoji a uspokojení. Každý by měl sám sebe přesvědčit, o důležitosti svých vlastních snah získání a uspokojování svých potřeb. Klevetová popisuje tři klíče k motivaci: touha dosáhnout cíle, důvěra ve vlastní schopnosti, vlastní představa dosažené změny. Věda, která hledá odpovědi na otázky nalézání smyslu vlastního života, se nazývá **logoterapie**. Podle Frankla, je člověku vrozená motivační síla najít v životě smysl. Sám člověk musí nalézt svůj vlastní smysl života. (Klevetová, 2008, s. 35-38)

„*Stáří nemá být koncem života, ale jeho korunou*“. A. Repond

Palán vzdělávací funkce seniorů dělí do kategorií: všeobecně vzdělávací funkce, kulturně-umělecká funkce, poradenská funkce a zdravotní a právní funkce, které jsou preventivní rehabilitační, kompenzační, aktivizační, relaxační a kultivační. (PALÁN, 2002)

Funkce vzdělávání seniorů charakterizoval Livečka (1982). Popsal funkci **preventivní**, která pozitivně ovlivňuje průběh stárnutí a stáří. Funkci **anticipační**, která přispívá k pozitivní připravenosti na změny životního stylu. Funkci **rehabilitační**, která je spojena s udržováním a znovuoobnovováním fyzických a duševních sil. Funkce **posilovací**, která rozvíjí zájmy, potřeby a schopnosti seniorů v postproduktivním věku a podporuje aktivitu seniorů. (Veteška, 2016, s. 102)

Petřková a Čornaničová člení funkce vzdělávání seniorů podle dvou základních hledisek: podle primárního cíle výchovy a vzdělávání a podle specifického zaměření. Z hlediska primárního cíle dále dělí funkce na vzdělávací, kulturně kultivační a na sociálně psychologické. Podle specifického zaměření máme funkce: **Preventivní**, to jsou aktivity, které pozitivně ovlivňují průběh stárnutí a kvalitu života. **Anticipační**, to jsou aktivity zaměřené na pozitivní vyladění člověka, funkce **rehabilitační** slouží k obnovování fyzických a psychických sil, kompenzační nahrazuje případný úbytek sociálních kontaktů, **aktivizační** pomáhá seniorům se začlenit do společnosti, **relaxační** podporuje kultivované trávení volného času a funkce **mezigeneračního** porozumění slouží jako prevence napětí mezi generacemi (Petřková, Čornaničová, 2004).

„Význam vzdělávacích aktivit tkví v tom, že naznačují stárnoucím a starým občanům novou životní perspektivu. Vzdělávání pro ně představuje životní pomoc v tom, že jim kromě informací a vědění nabízí životní orientaci na rozvoj a osobní růst v etapě života, která byla dříve považována za deficitní“ (Mühlpachr, 2004, s. 130).

2.5. VOLNÝ ČAS SENIORŮ

Učit se znamená rozvinout vlastní zájmy vně povolání. Ve stáří málokdo vytváří nové zájmy, spíše rozvíjejí nynější zájmy, nebo obnovují dřívější zájmy. Seniori mají specifické kompetence, potenciály a schopnosti, které čerpají ze svých zkušeností, z překonaných krizí a životních zklamání. Pokud tyto životní zkušenosti nevyužívají, vede to k jejich retardaci. Vzdělávání může být taky hobby a zájem o poznání. Motivem je touha po sociálních kontaktech, najít smysl života a udržování vlastních tělesných a intelektuálních sil. Vzdělávání seniorů je dobrovolné. (Beneš, 2008, s. 89-90)

Základní charakteristika volného času je pravidelné střídání aktivity a odpočinku, které je součástí biologického rytmu. Volný čas můžeme interpretovat ve třech rovinách, v rovině **individuální** (seberealizace), **sociální** (životní styl) a **edukační** (vzdělávání a celkový rozvoj). Stručné vymezení volného času je: „jde o dobu, kdy člověk patří sám sobě“. Je oproštěn od každodenního tlaku a povinností a naplnění této doby záleží pouze na osobní vůli. Veškeré lidské aktivity dělíme do čtyř kategorií: práce, rodinné závazky, sociální závazky a aktivity orientované na sebeuspokojení. Volný čas můžeme dělit podle druhu činností na odpočinkový, rekreační a zájmový. Další dělení je podle funkce volného času, který má plnit zábavu, odpočinek a vlastní rozvoj osobnosti člověka. (Šerák, 2009, s. 25-29)

S volným časem to je jako s každým sociálním fenoménem, jedni ho mají nadbytek a jiní nedostatek. Trávení našeho volného času závisí na tom, jak kvalitně trávíme volný čas. Každá doba si volný čas vysvětlovala jinak. Platon říkal, že v ideálním státě má volný čas jen děti a mládež. Dospělý se mají ve volném čase vzdělávat. V novověku má každý právo na odpočinek i volný čas. Totalitní režimy vyplnily volný čas kontrolovanou činností. Nyní žijeme ve společnosti volného času a svůj volný čas trávíme dle svých představ. (Petrušek, 2006)

2.6. PŘÍKLADY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V ČR existuje široká škála různých institucí, spolků a nadací, které se věnují vzdělávání seniorů. Nejznámější jsou **univerzity třetího věku (U3V)**. Tyto akce pořádá vysoká škola a její fakulty. Výuka je určena pro seniory s maturitou po ukončení jejich výdělečné činnosti i pro invalidní občany (některé vysoké školy na této podmínce netrvají). Kurzy trvají obvykle jeden až šest semestrů. Slouží k rozšíření individuálních zájmů. První U3V založil, profesor Pierre Vellas roku 1973 v Toulouse. V ČR začaly U3V vznikat v letech 1986–1987 na Univerzitě Palackého v Olomouci a na Univerzitě Karlově v Praze a postupně se rozšířily na všechny ostatní vysoké školy. První U3V byly zaměřeny na zdravotnická témata. Dnes se nabídka studijních oborů hodně rozšířila. (Šerák, 2009, s. 196-197)

Virtuální univerzita třetího věku (VU3V) je jedna z forem celoživotního vzdělávání. Je organizovaná vysokými školami v různých regionech. Je to nová moderní alternativa ke klasické prezentační přednáškové výuce, která je založena na využití nových komunikačních technologií a internetu. Cílem VU3V je přiblížit prezentační seniorské vzdělání posluchačům tam, kde nejsou sídla vysokých škol. (Veteška, 2016, s. 113-114)

V ČR funguje od 80. let **akademie třetího věku (A3V)**. Činnost A3V je v porovnání s U3V méně náročnější s větším důrazem na srozumitelnost a obsahem přizpůsobeným místním potřebám. Jsou zakládány v regionech, kde není nabídka ze strany vysokých škol. Organizovaný jsou pod záštitou různých institucí, např. Červený kříž, muzea, kulturní domy a střední školy. Výuka je formou přednášek, seminářů, diskuzí a doprovodných programů. Senioři neskládají žádné atestace a studium je zakončeno potvrzením o absolvování kurzu. Od roku 1997 je na vlnách Českého rozhlasu 2 - Praha, pořad rozhlasová akademie třetího věku. Senioři mohou absolvovat vzdělávací cykly různorodého zaměření. Účastníci zpracovávají písemné práce, a pokud jsou úspěšní, získají diplom. Další vzdělávací instituce jsou **kluby aktivního stáří, kluby seniorů, kluby důchodců, sdružení Život 90**, což je nestátní a nezisková dobrovolnická organizace, která vznikla v roce 1990. Činnost tohoto sdružení je založena na aktivním zapojení seniorů-dobrovolníků, který organizují různé aktivity pro své vrstevníky. Další institucí je **univerzita volného času (UVČ)**. UVČ funguje pod záštitou kulturních domů, knihoven, domů důchodců.... První a největší u nás byla založena v Praze v roce 1993. Je zde systematické zájmové vzdělání v oborech, o které je všeobecně velký zájem. (Šerák, 2009, s. 198-200)

Součástí gerontagogiky je **poradenství pro seniory**. Zabývá se životní pomocí, sociálně-právním poradenstvím a krizovou intervencí. Vznikají nová poradenská centra, jejichž cílem je zvýšit gramotnost seniorů. (Veteška, 2016, s. 115)

Při edukaci a aktivizaci seniorů můžeme využívat terapeutické přístupy, které mají význam při podpoře kreativity. Při tvůrčích činnostech může senior uvolnit destruktivní napětí a vede to k relaxaci s kladným vlivem na tělesné funkce. (Veteška, 2016, s. 116)

SHRNUTÍ

V druhé části se zabývám historií vzdělávání seniorů, vztahem seniorů a vzdělávání, popisuji schopnosti seniorů vzdělávat se, andragogiku a gerontagogiku, motivace, funkce a zásady vzdělávání seniorů, volný čas seniorů a příklady vzdělávání seniorů. Z druhé části vyplývají další otázky, které využiju ve výzkumné části: Jak senioři tráví volný čas, jaké jsou motivace seniorů, kde se vzdělávají?

3. INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE V ŽIVOTĚ SENIORŮ

Vzdělání a informační a komunikační technologie má vzrůstající důležitost v životě a podpoře aktivního a zdravého stárnutí. V dnešní moderní době si život bez ICT nedokážeme představit. Usnadňuje nám každodenní život. ICT je projev nových schopností lidí, které se spojují s novými technologiemi. ICT se tak rychle vyvíjelo, že ve společnosti vedle sebe žijí různé generace s odlišnou zkušeností a postojem k ICT. V následujících kapitolách se zaměřím na vztah seniorů k ICT a vztahem seniorů k internetu a webu pro seniory.

3.1. ELEKTRONICKÉ UČENÍ

Ve vzdělávání seniorů je novým fenoménem elektronické učení, který označuje různé typy učení, při kterých se využívají počítače. Do tohoto typu učení patří e-learning. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012* upozorňuje, že internet se postupně stává klíčovým zdrojem informací, včetně informací o řešení nejrůznějších životních situací a klíčovým prostředkem komunikace. E-learningové produkty by měly být z didaktického a uživatelského hlediska obsahově atraktivní, logicky, psychologicky a gerontodidakticky zpracované. Dále by měly být přehledné s možností volby velikosti písma a obrázků. Praktické ukázky, příklady a videoprezentace přispívají k aktivizaci a motivaci učit se. Je důležitá možnost stále si tyto úkony opakovat. (Bednaříková, 2010, s. 81-82)

Informační a komunikační technologie mají stále významnější úlohu v podpoře aktivního stárnutí. Internet a nové technologie zajišťují úsporný a snadný přístup k informacím. Problematikou seniorů a ICT se zabývá několik projektů. Projekt „Senioři k počítačům!“ je kampaň pro masový rozvoj počítačové gramotnosti seniorů v České republice. Autor Pavel Loužecký zde vyzývá děti a vnoučata, aby své rodiče a prarodiče přivedli k výuce a práci na počítači a zasvětili je do tajů práce s internetem. Práce s ICT může dát seniorům jejich životu úplně nový rozměr. Vybízí společnost k nabídce výukových programů pro seniory, zaměřenou na oblast počítačové techniky, které seniorům pomohou orientovat se v internetovém prostoru. Dále vybízí firmy, aby nabídli seniorům levný počítač, který bude vyhovovat zájmům a potřebám seniora. Oslovuje zde seniory, aby změnili odmítavý vztah k ICT a internetu a zkusily, zda by ICT zlepšila jejich kvalitu života. S informačními technologiemi se setkáváme každý den. V dnešní moderní době si neumíme život bez ICT představit. Životní styly se mění z generace na generaci, proto je důležité a nezbytné držet krok s technikou v jakémkoli věku. Někteří senioři si uvědomují hendikep života bez počítače a internetu a ti co si to neuvědomují, těm hrozí sociální exkluze.

Změna ve trávení volného času nespočívá jen v používání počítačů a internetu, ale vznikají zde i nové aktivity jako je četba, virtuální vzdělávání, telefonování, skype, komunikace, fotografování a úprava fotografií, sledování videí, hudby a filmů, psaní e-mailů a velkou pomoc

seniorům vidím v nakupování přes internet z pohodlí domova a bez vynaložení fyzických a psychických sil.

3.2. VÝZNAM ICT

Brdička (2003) říká, že v informační společnosti je úspěšný ten, kdo dokáže informace přeměňovat na znalosti a pracovat v týmu bez osobního kontaktu a rychle reagovat a učit se nové věci. ICT vede k přehodnocení někdy zastaralých stanovisek a lidé se začali na svět dívat pohledem informačních a komunikačních technologií. Problém je přimět seniory, aby změnili své názory, stanoviska a zvyky.

Senioři by si měli uvědomit, že znalost práce s počítačem, s internetem nebo používání elektronické pošty se stávají důležitým faktorem plnohodnotného začlenění člověka do společnosti a ovlivňuje kvalitu života. Vztah seniora a ICT ovlivňuje jeho věk, ekonomické postavení, vzdělání a úroveň dovedností na ICT. Každý, kdo sedí před monitorem, je sice osamělý, ale kdesi mezi uživateli vznikají nové přátelství a nové virtuální vztahy. Virtuální realita nabízí nové formy mezilidských vztahů za podpory ICT. Spočítáme-li si čas strávený před počítačem, zjistíme, že jde o aktivitu, která nám v posledních letech ubírá spoustu volného času. Do budoucna je otázkou, jak se bude vyvíjet životní styl nových generací, co se stane s aktivitami důležitými pro náš zdravý životní styl. Nestaneme se zajatci ICT?

3.3. OSAMOCENÍ ČLOVĚKA V ICT

Lidé mají potřebu komunikovat a sdružovat se. Člověk je tvor společenský. Lidé vyhýbající se společnosti mohou pociťovat osamocení nebo samotu. Samota je volba dobrovolná a je daná i povahovými vlastnostmi – samotáři. Osamocení je nedobrovolná situace, která může být závislá na životní fázi a věku člověka. Osamocením nejvíce trpí senioři. Lidé, kteří nepoužívají ICT, méně prožívají pocity osamocení. S intenzitou používání počítače, pocit osamocení narůstá. Zároveň však uživatelé počítače říkají, že jim počítač pocit osamocení pomáhá překonat. Co je tedy pravda? Užívání počítače navozuje pocit osamocení nebo ho pomáhá překonávat? Pravda je na obou stranách, i když je to nelogické. Nic se nesmí přehánět. Kdo propadne počítačům a žije ve virtuální realitě, zapomene na okolní svět a své aktivity a vztahy a začne mít pocit osamocení.

3.4. PŘÍNOS ICT A INTERNETU SENIORŮM

Co nabízí internet seniorům? Pokud si senioři oblíbí práci na internetu, otvírá se před nimi nekonečné množství informací, poradenství a nabídek, které jim zpříjemní a zaplní volný čas. Na internetu si mohou přečíst nové zprávy, zábavné nebo odborné časopisy, najít si informace o zábavných a kulturních akcích, probíhajících v okolí bydliště, a pokud jim uniknou některé zprávy, jsou zde archívy, kde se dají potřebné zprávy dohledat. Na internetu se senioři mohou

dozvědět o úpravách podmínek výplat důchodů, výpočet důchodů, pracovní nabídky pro důchodce. V oblasti zdraví a zdravého životního stylu na internetu najdeme informace o lékařích, lékařské pomoci, návody našich babiček na ošetření méně závažných onemocnění nebo drobných poranění, nabídky různých lékáren, recepty na dietní a zdravá jídla. Senioři zde můžou vyhledat i právní rady, při řešení mezilidských, sousedských a různých sporů. Senioři jsou citlivější a těžko se vyrovnávají s nečekanými životními situacemi. Na internetu můžou najít pomoc na linkách důvěry a poradenských webech.

Další výhodou internetu pro seniory jsou nákupy. Kdo z nás má rád běhání po obchodech a vynášení nákupu z auta domů. Někteří senioři už na to nemají síly. Na internetu jsou různé firmy a nabídky nákupu až do domu, kde si senior v pohodlí svého domova napíše seznam potravin a věcí, které potřebuje a firma mu nákup doveze domů. Tuto službu poskytují již i obchodní řetězce sami. Internet umí i výběr zboží, porovnání cen služeb a produktů. Další výhodou je ovládání svého bankovního účtu, placení složenek z domova, už žádné fronty na poště, nebo v bance.

Internet nabízí velké množství možností, jak se věnovat svým koníčkům a nejrůznějším zájmovým činnostem. Senioři se mohou zapojit do internetových klubů, sledovat dění a komunikovat s lidmi stejných zájmů. Do této nabídky patří i různé on-line hry, kde spolu komunikují různí lidé z různých krajů, nebo si můžete zvolit za soupeře počítač. Kdo má rád turistiku, může si na internetu najít turistické trasy, dle svých schopností a svého zdravotního stavu. Vášniví čtenáři zde najdou nabídku knih a jejich recenzí, nebo knihy nabízené v elektronické podobě. Senioři mají na internetu širokou nabídku webů.

3.5. WEBY PRO SENIORY

Weby pro seniory nabízejí mnoho rad, nápadů, informací a projektů pro aktivní seniory. Nabídku některých webů jsem našla na informačním portále **Helpnet.cz**:

Rada seniorů ČR, o. s.

Rada seniorů se zabývá zajišťováním odpovídajícího sociálního postavení a životního standardu třetí generace a na využívání potenciálu, intelektu a zkušeností seniorů ve prospěch společnosti, na tvorbě a realizaci projektů aktivního stárnutí české populace a vydávají časopis *Doba seniorů*.

Vstupujte.cz

Stránky vznikly jako součást projektu Internet a senioři. Tento projekt získal finanční podporu ze zdrojů programu EU Phare-program Podpora aktivního života seniorů. Nabízejí literární dílnu, občanskou poradnu, seznámení, inzerci, fotogalerii.

i-Senior.cz

Vznikl na základě vysokoškolského semestrálního projektu. Denně připravují články na aktuální témata do rubrik zdraví, dům, zahrada, cestování, hobby a nemůžou chybět i recepty.

SenSen

Vznikl v Nadaci Charty 77/Konto Bariéry a význam slova SenSen je „Senzační senioři“. Tento portál je pro aktivní seniory, kteří nechtějí odpočívat a přijímat cizí pomoc. Zabývá se několika projekty např. Národní kronika, druhý život dětské knihy a aktivní život.

Moudrý senior

Web moudrý senior se zaměřuje na pět oblastí. První oblast je zdravotnictví, další je prevence chorob stáří, právní rady, zvyšování finanční gramotnosti seniorů a kultura a cestování.

i60.cz

Na tomto webu starší generace najde články o životním stylu aktivních seniorů, rady a tipy, jak vyřešit své problémy, jak si zpestřit podzim života, jak se dále vzdělávat, cestovat a bavit se, jak chatovat nebo si vyměňovat názory a najít nové přátele. Magazín i60 z velké části tvoří sami čtenáři. Jejich příběhy i doporučení protkané letitou moudrostí a zkušeností patří k vedle rozhovorů se známými osobnostmi k vůbec nejčtenějším.

E-senior

Pomáhá seniorům orientovat se v nabídkách na vzdělávání. Umožňuje vzájemnou komunikaci s vrstevníky. Je určen pro vzdělávání seniorů v regionech, kteří se z různých důvodů nemohou zúčastňovat výuky Univerzity třetího věku presenční formou v sídlech vysokých škol a univerzit.

Elpida plus

Elpida je kulturní a vzdělávací centrum pro seniory, které zajišťuje počítačové, fotografické a jazykové kurzy. Vydává společenský čtvrtletník pro seniory *Vital*. Provozují anonymní a bezplatnou telefonickou krizovou pomoc pro seniory, pečující o seniory a osoby v krizi (linka 800 200 007). Dlouhodobě rozvíjejí spoustu projektů podporujících zlepšování vnímání stáří a seniorů. (Informační portál helpnet, 2003)

3.6. NABÍDKA KURZŮ PRO SENIORY

Hodnocení aktuálního stavu vzdělávací nabídky pro dospělé v Rychnově nad Kněžnou a okolí mě překvapilo. Při návštěvě Úřadu práce v Rychnově nad Kněžnou a Městského úřadu v Kostelci nad Orlicí jsem dostala informační letáky o akcích, které probíhají pro seniory, různých témat a v různých organizačních formách:

ČČK, Město Kostelec n.O. a Klub seniorů Pohoha – beseda „Zásady první pomoci“ - zdarma-cílová skup. Senioři

Město Kostelec n.O. a Klub seniorů Pohoha – Přednáška „Tísňová péče zachraňuje životy“ - zdarma – cílová skup. Senioři

Město Kostelec n.O. a Klub seniorů Pohoha – Počítačový kurz pro seniory – 4 lekce – zdarma

OKO vzdělávací a rozvojové centrum, o.s. - Kurzy PC – Excel, Word, PowerPoint, úprava fotek, www – od 690,- Kč do 1140,- Kč

IdeaHELP vzdělávání dospělých – Rekvalifikace-Počítačové kurzy – Akreditované MŠMT
- pro ÚP zdarma

Městská knihovna Kostelec nad Orlicí – VU3V – Česká zemědělská univerzita v Praze –
téma Čínská medicína v naší zahrádce

SHRNUTÍ

Ve třetí kapitole zjišťuji, jak se senioři orientují v prostředí ICT, z čehož vyplynuly otázky třetího dílčího cíle. Ve třetí teoretické části se zabývám informační a komunikační technologií v životě seniorů. Popisuji zde elektronické učení, význam ICT, osamocení člověka v ICT, weby pro seniory, přínos ICT a internetu seniorům. Budu zjišťovat přínos ICT pro život seniora, a jak využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu.

4. METODOLOGIE

V této kapitole bakalářské práce zdůvodňuji volbu metodologie, výzkumné strategie a techniky. Představím hlavní a dílčí cíle výzkumu. Šetření bylo realizováno kvantitativním výzkumem formou anonymního dotazníkového šetření. Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi proměnnými. Punch v knize *Základy kvantitativního šetření* říká: „Šetření, které je založené na dotaznících vyplňovaných respondenty, představuje zjednodušení toho, jak je možné data v šetření sbírat. Existují další možnosti, ale dotazník vyplňovaný samotným respondentem je nejběžnější metodou sběru dat v kvantitativním šetření.“ (Punch, 2008, s. 14) Tato metoda zajišťuje v relativně krátkém časovém úseku sběr velkého množství informací. Nevýhodou může být nepochopení některé položky či nedostatečně vyplněný dotazník. Aby se předešlo nepochopení položek ze stran respondentů, byl proveden pilotní předvýzkum u náhodně vybraných dvaceti seniorů, kteří měli možnost se k jednotlivým položkám vyjádřit. Z připomínek respondentů jsem jednu spornou položku upravila.

V teoretické části jsem vymezila základní pojmy a témata týkající se seniorů, vzdělávání seniorů a postoj seniorů k ICT. Všechny tyto témata mě pomohou zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: „**Jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů?**“

V analýze jsem se zaměřila na témata, ze kterých jsem vycházela při tvorbě dílčích výzkumných otázek.

4.1. CÍL ŠETŘENÍ

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda senioři mají zájem o vzdělávání a jaký vliv mají dovednosti ovládnutí ICT na jejich život. Dílčí cíle (DC) pak zjišťují, zda existují problémy mezi věkem, vzděláváním a prací s ICT. Zjišťují také motivaci a problémy seniorů v oblasti vzdělávání a práci s ICT. Zaměřím se také, jak se na tuto problematiku dívají ženy a muži a jaké mají dovednosti vzdělávání a obsluha ICT, vyplnění volného času seniorů a jejich schopnost učit se. Dalším cílem je zjistit přínos ICT pro život seniora, a jakou důležitost ICT přikládají sami senioři, zda využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu.

4.2. TRANSFORMACE DC DO DOTAZNÍKOVÝCH OTÁZEK

Důležitou fází kvantitativního výzkumu je formulace konkrétních otázek. Odpovědi na otázky budou zjišťovány dotazníkem s uzavřenými otázkami. Nositelem informací jsou senioři (specifikace a výběr výzkumného vzorku je uveden v následujících kapitolách). Transformace dílčích cílů do konkrétních otázek – viz. Tabulka č. 1-3.

HVO: Cílem hlavní výzkumné otázky je zjistit, jaký **vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů.**

Dílčí cíle k hlavní výzkumné otázce:

DC 1: Zjištění souvislosti věku a vzdělávání a schopností ovládnání a práce na ICT.

Tabulka č. 1 – DC 1 transformační kroky

HVO	DC	Způsob šetření	Respon- denti	Dotazníkové otázky
Zjistit, jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládnání ICT na život seniorů.	DC 1 Zjištění souvislosti věku a vzdělávání a schopností ovládnání a práce na ICT.	Dotazník	Senioři 60-80 let	Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku?
				Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?
				Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?
				Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?
				Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?
				Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?
				Jste spokojený se svým životem?
				Navštěvujete Univerzitu třetího věku?
				Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?
				Využíváte internet?
				Znáte a používáte speciální weby pro seniory?
				Kolik času trávíte u počítače?
				Kde jste se seznámili s počítačem?
				Máte svůj osobní počítač?
Navštěvujete počítačové kurzy?				
Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?				

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

DC 2: Zjištění vztahu mužů a žen ke vzdělávání a k práci na ICT.

Tabulka č. 2 – DC 2 transformační kroky

HVO	DC	Způsob šetření	Respondenti	Dotazníkové otázky
<p>Zjistit, jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů.</p>	<p>DC 2 Zjištění vztahu mužů a žen ke vzdělávání a k práci na ICT.</p>	<p>Dotazník</p>	<p>Senioři 60-80 let</p>	Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku?
				Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?
				Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?
				Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?
				Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?
				Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?
				Jste spokojený se svým životem?
				Navštěvujete Univerzitu třetího věku?
				Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?
				Využíváte internet?
				Znáte a používáte speciální weby pro seniory?
				Kolik času trávíte u počítače?
				Kde jste se seznámili s počítačem?
				Máte svůj osobní počítač?
Navštěvujete počítačové kurzy?				
Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?				

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

DC 3: Zjištění přínosu ICT pro život seniora, a jak využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu.

Tabulka č. 3 – DC 3 transformační kroky

HVO	DC	Způsob šetření	Respondenti	Dotazníkové otázky
Zjistit, jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládní ICT na život seniorů.	DC 3 Zjištění přínosu ICT pro život seniora, a jak využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu.	Dotazník	Senioři 60-80 let	Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?
				Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie?
				Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání informační a komunikační technologie?
				Jak vnímáte čas strávený u počítače?
				Má podle Vás schopnost ovládní informační a komunikační technologie vliv na Váš život v pozitivním smyslu?
				Má podle Vás schopnost ovládní informační a komunikační technologie vliv na Váš život v negativním smyslu?
				Myslíte si, že Vám schopnost ovládní informační a komunikační technologie usnadňuje život?
				Využíváte internet?
				Znáte a používáte speciální weby pro seniory?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

4.3. METODA SBĚRU DAT A VZOREK RESPONDENTŮ

V souvislosti s vytyčenými výzkumnými cíli jsem zvolila cestu kvantitativního přístupu, jehož podstata spočívá ve zkoumání vztahu mezi proměnnými, kterými není uměle manipulováno pro účely výzkumu (Punch, 2008, s. 24). Empirické šetření prověřuje teoretické údaje a poznatky výzkumného problému, které jsou strukturovány tematicky v teoretické části této práce. Pro výzkum jsem si zvolila kvantitativní metodu a dotazník jako techniku sběru dat. Dotazník je nejčastější prostředek ke zjišťování údajů. Považuje se za ekonomický výzkumný nástroj a je určený na hromadné získání údajů. Získáváme s ním velké množství informací

v malém časovém úseku. Výrazem dotazník se označuje soubor položek, které u osob zjišťují faktografické informace, názory, postoje a motivy. Název tohoto výzkumného nástroje je odvozený od slova dotazovat, je to teda nástroj, který osobám klade otázky a oni na ně odpovídají. Proto se také nazývají respondenti, tedy odpovídající. (Gavora, 2012, s. 42) Předmětem mého výzkumu se stali senioři 60-80 let a zjišťuji, zda mají v seniorském věku zájem o vzdělávání a ICT. Výzkumným nástrojem je dotazník, který byl distribuován v prosinci-lednu 2017 v množství 150 kusů. Dotazník jsem respondentům dodala sama, nebo přes pověřené osoby, kterým jsem vysvětlila smysl výzkumu. Dotazníky jsem také rozeslala e-mailem. Moji rodiče a známí jsou seniorském věku a ochotně mě dotazník vyplnili. Poskytli mě e-mailové adresy svých známých a sami oslovili i své vrstevníky, kteří mě dotazník také zaslali. Dotazník mi vyplnilo 102 seniorů. Respondenty jsem oslovila osobně v mém zaměstnání, v Městské knihovně v Kostelci nad Orlicí, e-mailem a v domově důchodců. Přestože vyplnění dotazníku bylo anonymní, všichni oslovení respondenti měli možnost případné nejasnosti konzultovat se mnou nebo přes pověřenou osobu. Dotazník má 23 uzavřených otázek (viz. Příloha č. 1) zaměřených na vztah seniorů k vzdělávání a ICT. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 102 seniorů: 42 mužů ve věku 65-80 let a 60 žen ve věku 60-80 let.

4.4. ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ

Shromáždili jsme data a nyní je budeme analyzovat. Opět se musíme vrátit zpět k výzkumným otázkám a ústřední roli v celém výzkumu. Výzkumné otázky ukazují výzkumníkovi, které data potřebuje. Také ukazují na to, co se s nimi musí udělat, aby bylo možné nalézt odpovědi na tyto otázky. (Punch, 2008, s. 61)

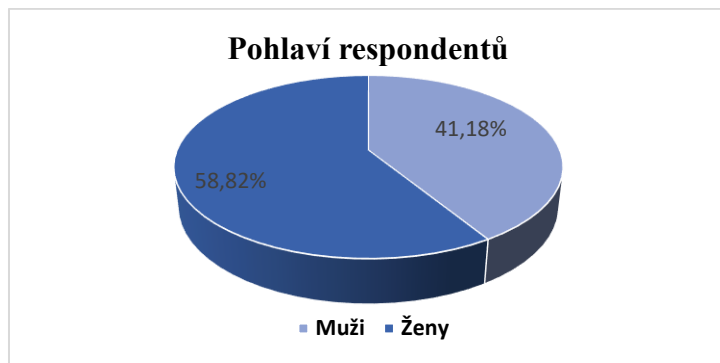
Odpovědi z dotazníku jsem zaznamenala, sečetla, a poté pro snazší interpretaci převedla do tabulek a grafů. Zvolila jsem kombinaci grafů výsečového a grafu sloupcového, které byly vytvořeny v programu Microsoft Excel.

Na úvod dotazníku jsem umístila otázky, zaměřující se na základní údaje o respondentovi jako je pohlaví, věk a dosažené vzdělání. Uvedení věku, pohlaví a vzdělání bylo zcela nepovinné, avšak všichni respondenti svůj věk, pohlaví a vzdělání do dotazníku uvedli. Tyto výsledky jsem popsala v tabulce č. 4, č. 5 a č. 6 a k tomu jsem vytvořila výsečové grafy.

Tabulka č. 4 - Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů	Počet	%
Muži	42	41,18%
Ženy	60	58,82%
Celkem	102	100%

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

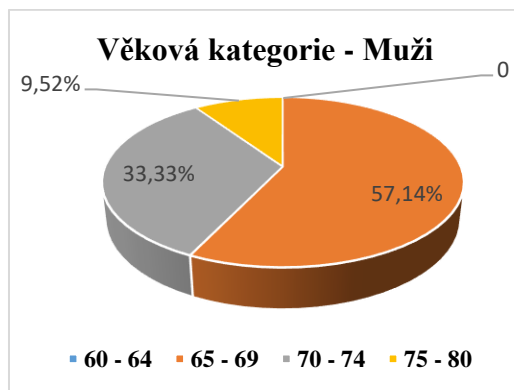
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Mého výzkumu se zúčastnilo 102 seniorů z toho bylo 42 (41,18%) mužů a 60 (58,82%) žen. Z hlediska pohlaví převládaly ve výzkumu ženy. V ochotě vyplňování dotazníků byly aktivnější také ženy. Nestanovovala jsem, jaký poměr stáří odpovídalo, jakému pohlaví, protože cílem výzkumu nebylo hodnotit, zda v nějaké otázce převládají muži nad ženami či naopak.

Tabulka č. 5 - Věkové kategorie

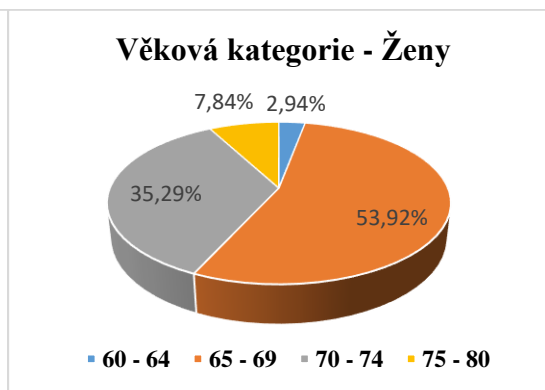
Věkové kategorie	Muži		Ženy		Celkem	
	Počet	%	Počet	%		
60 - 64	0	0	3	5,00%	3	2,94%
65 - 69	24	57,14%	31	51,67%	55	53,92%
70 - 74	14	33,33%	22	36,67%	36	35,29%
75 - 80	4	9,52%	4	6,67%	8	7,84%
Celkem	42	100,00%	60	100,00%	102	100,00%

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

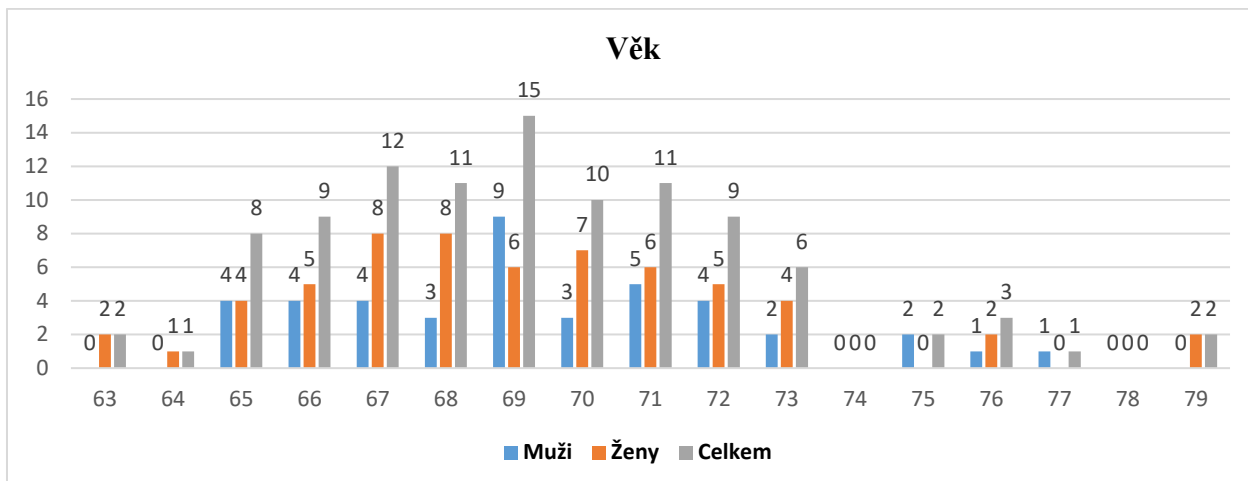

Graf č. 2: Věková kategorie-Muži

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Graf č. 3: Věková kategorie-Ženy

Graf č. 4: Věková kategorie-Celkem

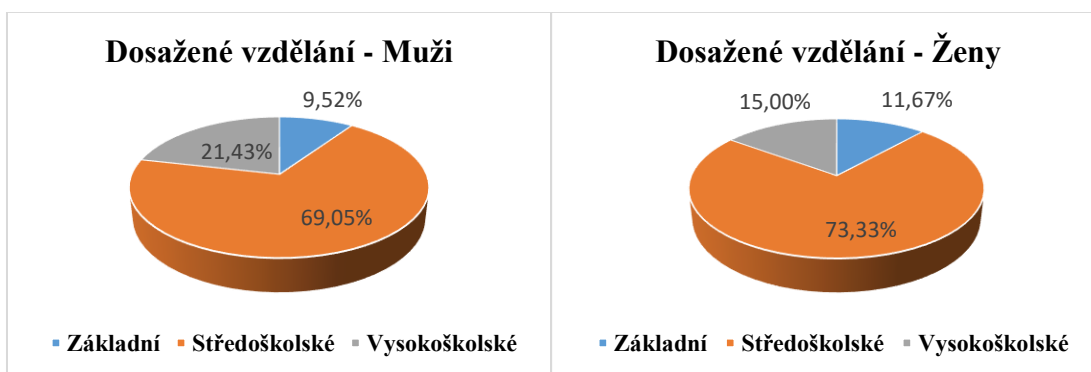
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Mého šetření se zúčastnilo 42 mužů ve věku 65-80 let a 60 žen ve věku 60-80 let. Průměrný věk seniorů, kteří se zúčastnili mého šetření je 69,32 let (viz. příloha Tabulka č. 30). Vzhledem k tomu, že dotazníky byly anonymní, nelze určit, zda se osoby ve vyšším věku neúčastní vzdělávání a kurzů kvůli nedůvěře ve vlastní schopnosti či kvůli zdravotním problémům, které se ve vyšším věku zhoršují.

Tabulka č. 6 - Dosažené vzdělání

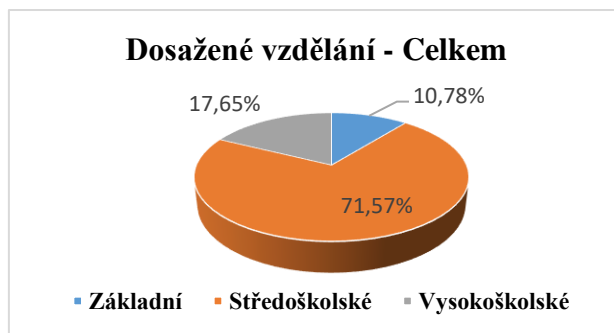
Dosažené vzdělání	Muži	%	Ženy	%	Celkem	%
Základní	4	9,52%	7	11,67%	11	10,78%
Středoškolské	29	69,05%	44	73,33%	73	71,57%
Vysokoškolské	9	21,43%	9	15,00%	18	17,65%
Celkem	42	100,00%	60	100,00%	102	100,00%

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

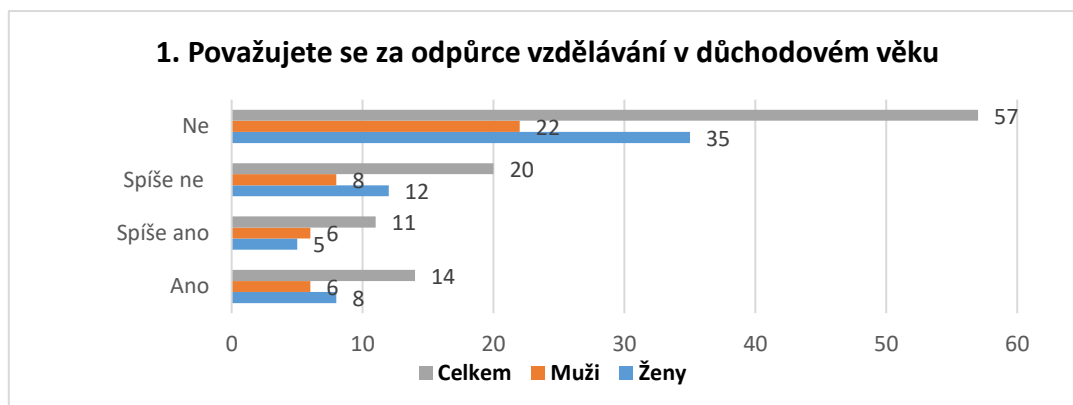
Graf č. 5: Dosažené vzdělání-Muži

Graf č. 6: Dosažené vzdělání-Ženy

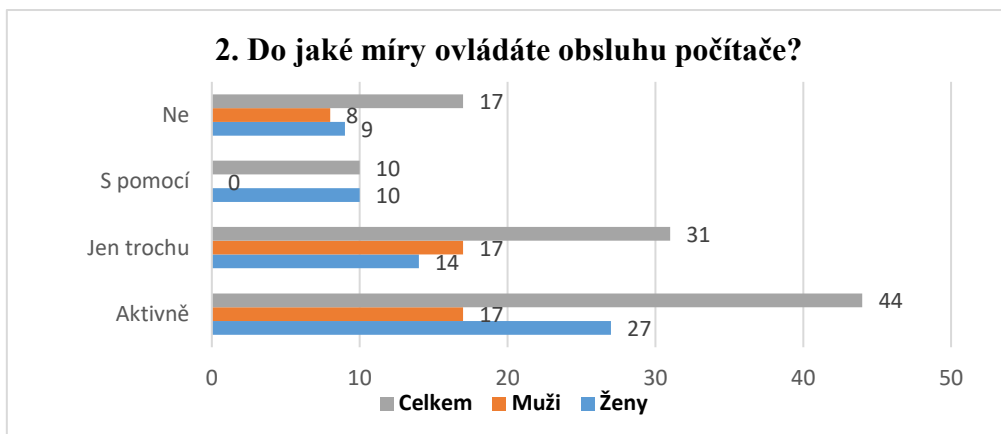
Graf č. 7: Dosažené vzdělání-Celkem
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Ve výzkumu mne zajímalo, zda mají senioři zájem vzdělávat se a pracovat s ICT a zda má na tuto skutečnost vliv dosažené vzdělání. Zajímá mě, zda lidé s nejnižším vzděláním mají malý či nemají žádný zájem se dále zdokonalovat. Mého šetření se zúčastnilo 71,57 % respondentů se středoškolským vzděláním, 17,65 % s vysokoškolským vzděláním a 10,78 % se základním vzděláním. Žádný respondent nebyl vyučen. Ze skupiny mužů se zúčastnilo 69,05 % mužů se středoškolským vzděláním, 21,43 % s vysokoškolským vzděláním a 9,52 % mužů se základním vzděláním. Ze skupiny žen se mého šetření zúčastnilo 73,33 % žen se středoškolským vzděláním, 15 % s vysokoškolským vzděláním a 11,67 % žen se základním vzděláním. Z naměřených hodnot vyplývá, že neaktivnější jsou ženy se středoškolským vzděláním.

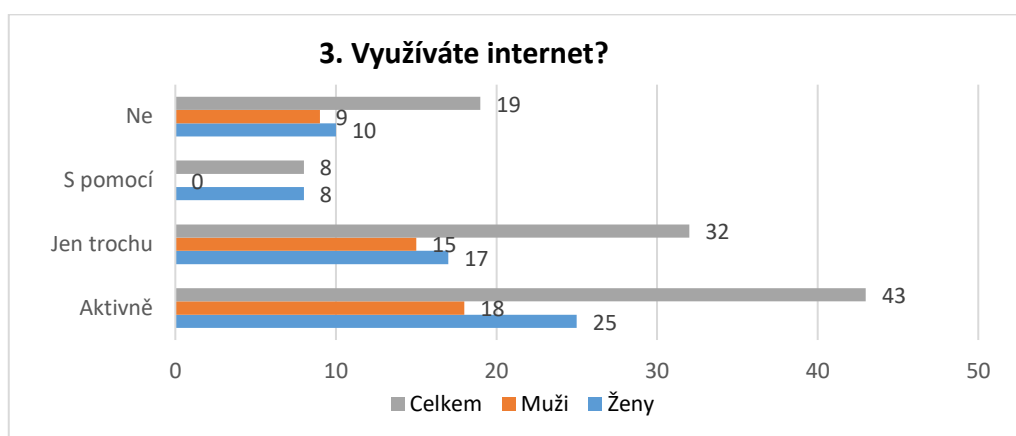
Graf č. 8: Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Mnoho autorů knih o vzdělávání, jako např. Beneš (2003), Palán (2003), velmi často zmiňují nutnost pozitivního náhledu na vzdělání. Z toho vyplývá, že senioři, kteří se snaží vzdělávat, a kteří mají pozitivní vztah ke vzdělání, zlepšují svoji kvalitu života. Z šetření (dotazníková otázka č. 1) vyplývá, že převážná většina seniorů (celkem 77,45 %; ženy 78,33 %; muži 71,42 %), nejsou odpůrci vzdělávání v důchodovém věku. Z tohoto šetření opět vyplývá, že ženy jsou aktivnější.

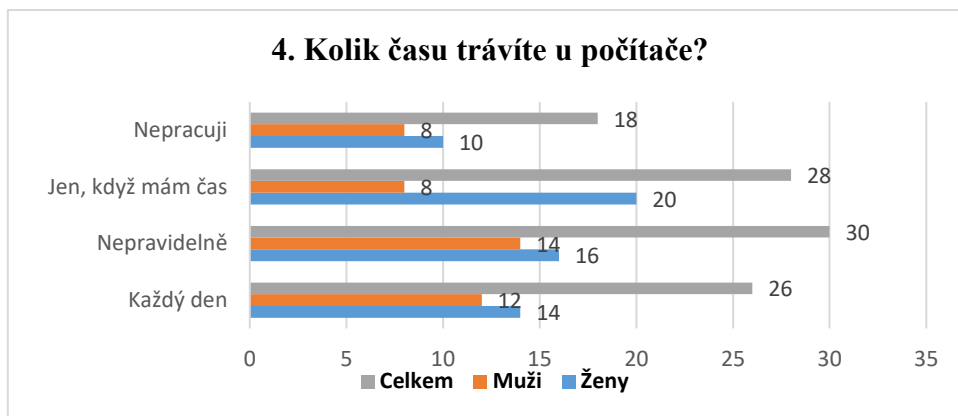
Graf č. 9: Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na dotazníkovou otázku č. 2 „Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?“ 83,33 % seniorů odpovědělo, že ovládají počítač aktivně, jen trochu nebo s pomocí. Jen 16,67 % seniorů s počítačem nepracuje. V tomto šetření 85 % žen na počítači pracuje aktivně, jen trochu nebo s pomocí a 15 % nepracuje s ICT a 81 % mužů ovládají počítač aktivně, jen trochu nebo s pomocí a 19 % mužů na počítači nepracuje. V tomto šetření jsou ženy aktivnější než muži.

Graf č. 10: Využíváte internet?
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

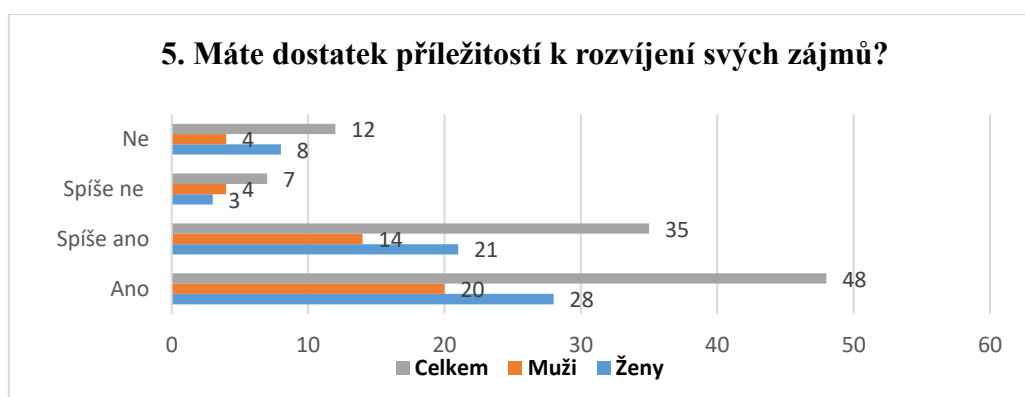
Dotazníková otázka č. 3 zjišťuje, zda seniori využívají internet a v jakém rozsahu. 42,16 % seniorů využívá internet aktivně, 31,37 % využívá jen trochu, 7,84 % s pomocí a 18,63 % seniorů internet nevyužívá. Internet využívá 41,67 % žen aktivně, 28,33 % žen jen trochu, 13,33 % žen s pomocí a 16,67 % žen internet nepoužívá. Internet využívá 42,9 % mužů aktivně, 35,7 % mužů jen trochu a 21,4 % mužů internet nepoužívá.

Graf č. 11: Kolik času trávíte u počítače?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Na otázku „Kolik času trávíte u počítače?“ 82,4 % odpovědělo, že pracuje na počítači každý den, nepravidelně nebo jen, když má čas. 17,6 % seniorů s počítačem nepracuje. Ženy tráví čas u počítače: jen, když mají čas (33,33 %), nepravidelně (26,67 %), každý den (23,34 %) a nepracuje na počítači (16,67 %). Muži tráví čas u počítače: nepravidelně (33,33 %), každý den (28,57 %), jen když má čas (19,05 %) a nepracuje (19,05 %). Čas, který muži a ženy stráví u počítače je přibližně vyrovnaný. Každý den u počítače tráví jen 25,5 % všech seniorů.

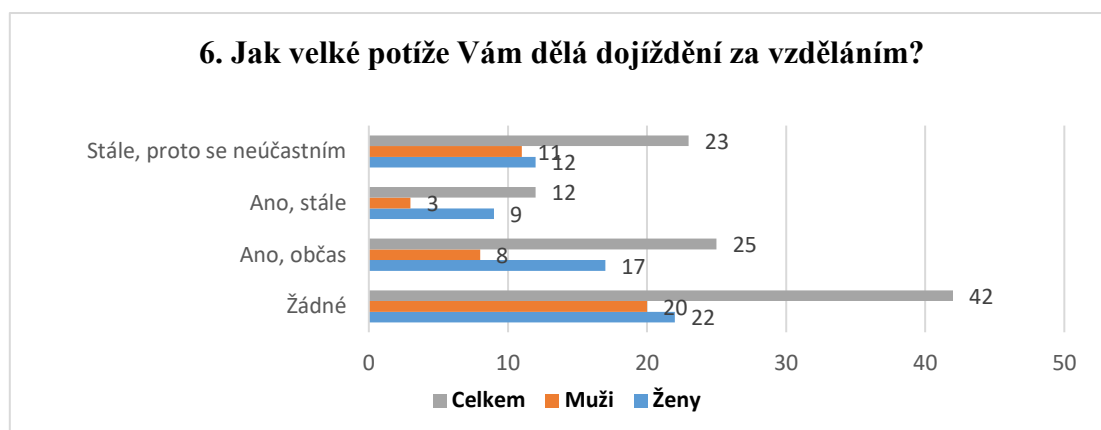

Graf č. 12: Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetřením v otázce, zda mají seniori dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů jsem dospěla k výsledku ano (47,06 %) a spíše ano (34,31 %), to znamená, že 81,37 % seniorů má dostatek příležitostí k rozvoji svých zájmů. Jenom 18,63 % seniorů nemá dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů. Ženy mají dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů: ano (46,67 %), spíše ano (35 %), spíše ne (5 %) a ne (13,33 %). Muži mají dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů: ano (47,62 %), spíše ano (33,33 %), spíše ne (9,53 %) a ne (9,53 %).

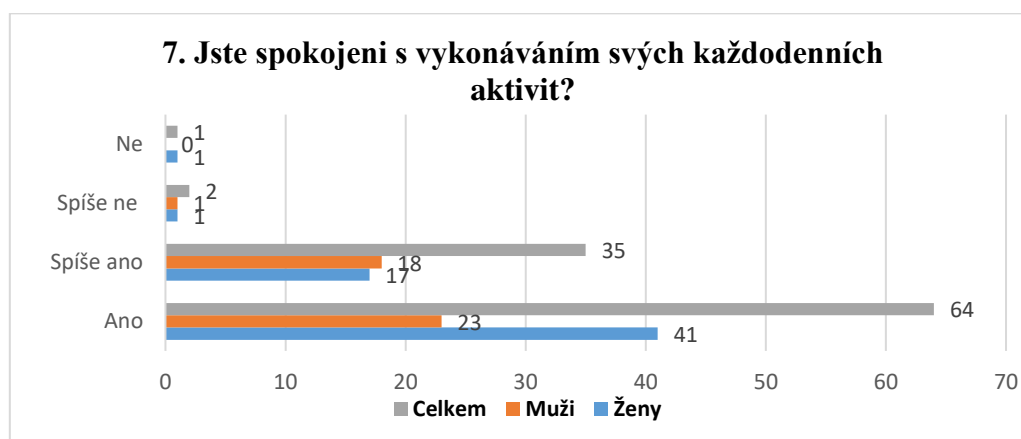

Graf č. 13: Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

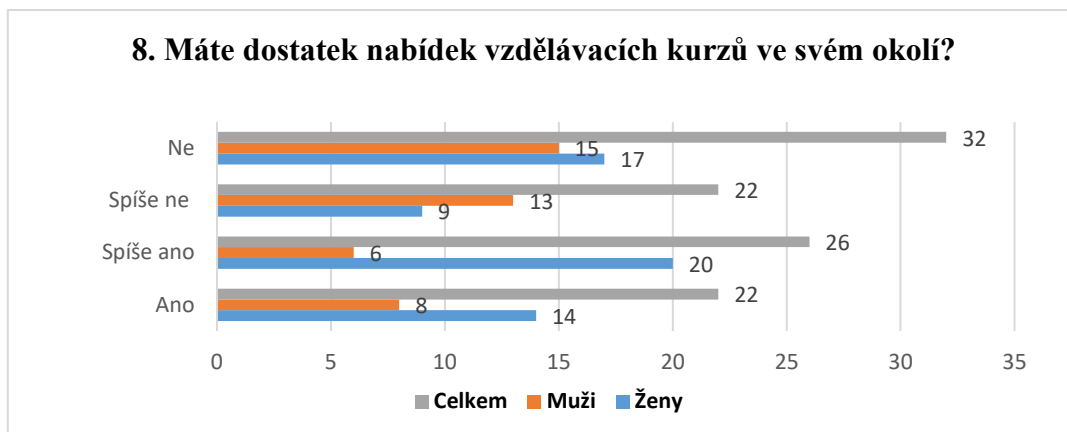
Šetření v dotazníkové otázce „Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?“ senioři odpověděli, že žádné (41,2 %), ano občas (24,5 %), ano stále (11,8 %) a stále, proto se neúčastním (22,6 %). Ženám z 65 % nedělá potíže dojíždění za vzděláním a z 35 % dělá potíže. Mužům z 66,7 % nedělá potíže dojíždění za vzděláním a z 33,3 % dělá potíže. V této otázce se dozvídáme, že dojíždění za vzděláním tak velké potíže ani mužům a ani ženám nedělá a výsledky jsou vyrovnané.

Graf č. 14: Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

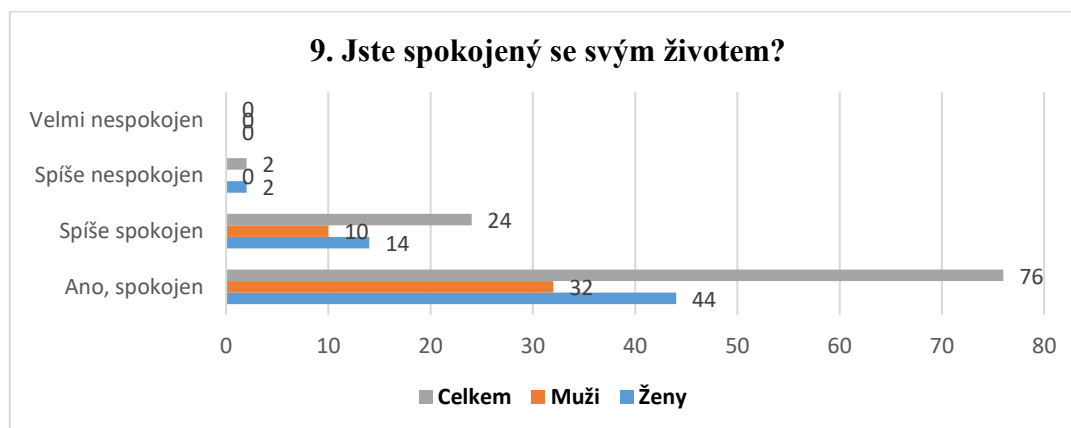
Šetření v dotazníkové otázce „Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?“ byly odpovědi celkem jednoznačné. 97,1 % seniorů je spokojeno s vykonáváním svých každodenních aktivit. Není spokojeno pouze 2,9 % seniorů. Ženy jsou spokojeny z 96,7 % a nespokojeny z 3,3 %. Muži jsou spokojeny z 97,6 % a nespokojeny z 2,4 %. Z tohoto šetření vyplývá, že senioři jsou spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit. Muži jsou o trochu spokojenější než ženy.

Graf č. 15: Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

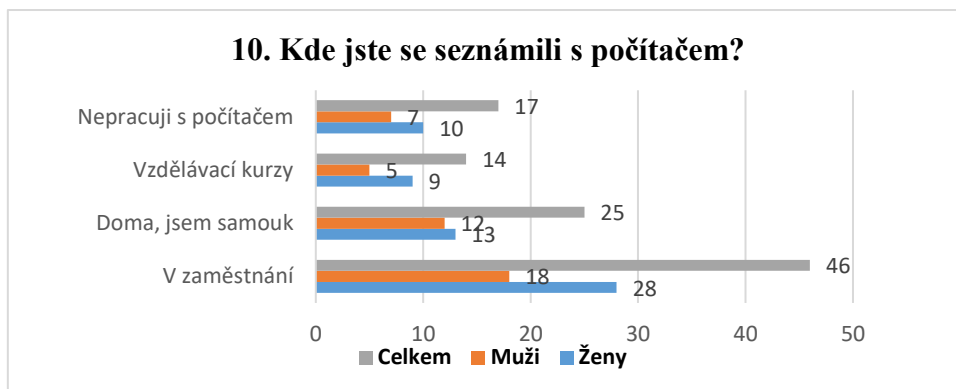
Šetření v dotazníkové otázce „Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?“ nám ukazuje na to, že je stále mezera v nabídce vzdělávacích kurzů pro seniory. Většina 52,9 % seniorů odpovědělo, že nabídka vzdělávacích kurzů není dostatek a 47,1 % seniorů je spokojeno s nabídkou vzdělávacích kurzů v okolí. Ženy odpovídaly z 23,3 % ano, z 33,3 % spíše ano, z 15 % spíše ne a 28,3 % ne. Muži odpovídali z 19 % ano, 14,3 % spíše ano, z 30,9 % spíše ne a z 35,7 % ne.

Graf č. 16: Jste spokojený se svým životem?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

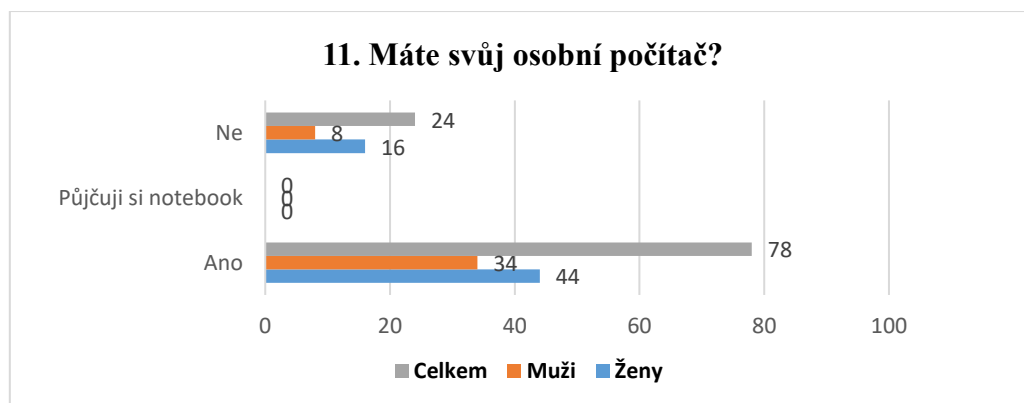
Otázka „Jste spokojený se svým životem?“ byla z 98 % odpovězena seniory, že jsou spokojeni se svým životem. Pouze 2 % seniorů se svým životem nejsou spokojeni. Ženy jsou spokojeny se svým životem z 96,7 % a nespokojený z 3,3 %. Muži jsou se svým životem spokojeni na 100 %.

Graf č. 17: Kde jste se seznámili s počítačem?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

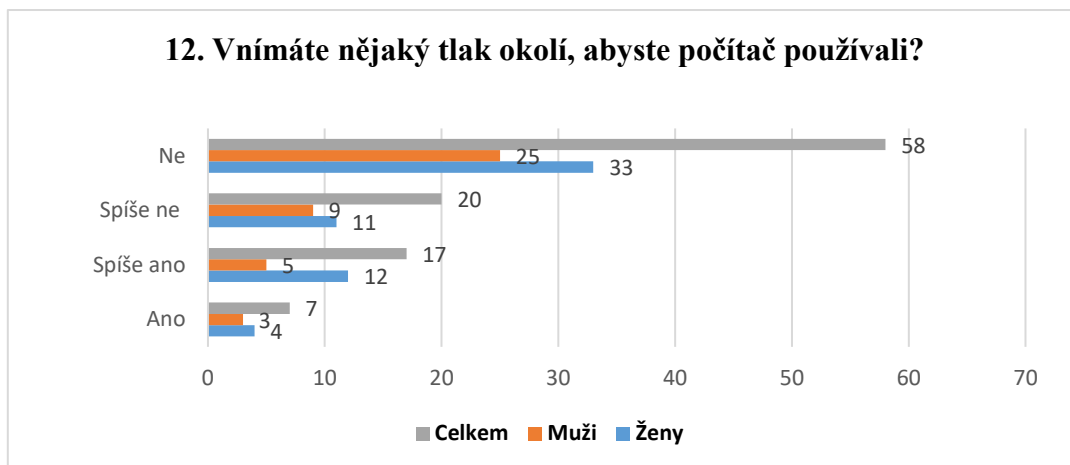
Šetření v dotazníkové otázce „Kde jste se seznámili s počítačem?“ většina seniorů odpověděla v zaměstnání (45,1 %), druhá nejčastější odpověď byla doma, jsem samouk (24,5 %), další odpověď nepracuji s počítačem (16,7 %) a nejméně seniorů se seznámilo s počítačem ve vzdělávacích kurzech (13,7 %). Ženy se seznámily s počítačem nejčastěji v zaměstnání (46,6 %), doma, jsou samouci (21,7 %), nepracují (16,7 %) a ve vzdělávacích kurzech (15 %). Muži se seznámily s počítačem nejčastěji v zaměstnání (42,8 %), doma, jsou samouci (28,6 %), nepracují (16,7 %) a ve vzdělávacích kurzech (11,9 %).

Graf č. 18: Máte svůj osobní počítač?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

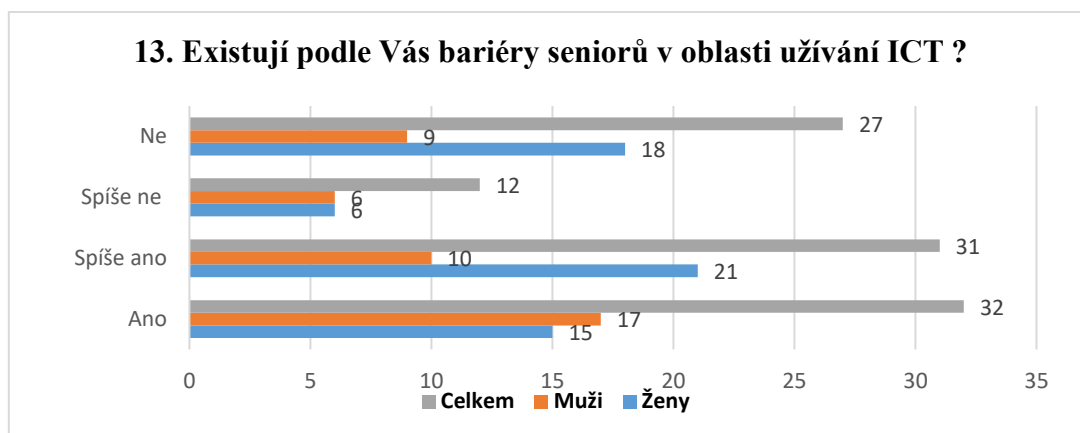
Na otázku „Máte svůj osobní počítač?“ senioři odpověděli z 76,5 % ano a 23,5 % seniorů odpovědělo ne. 73,3 % žen vlastní počítač a 26,7 % žen počítač nemá. 80,9 % mužů vlastní počítač a 19,1 % mužů počítač nemá.

Graf č. 19: Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

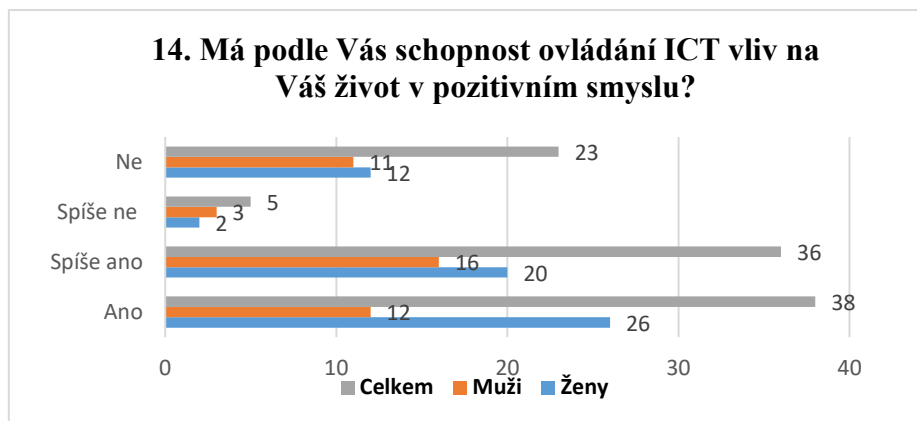
Šetření v dotazníkové otázce „Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?“ seniori odpověděli z 76,5 %, že tlak okolí nevnímají a 23,5 % seniorů tlak okolí vnímá. Ženy tlak okolí v používání počítače nevnímají z 73,3 % a vnímají z 26,7 %. Muži tlak okolí v používání počítače nevnímají z 80,9 % a vnímají z 19,1 %.

Graf č. 20: Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání ICT?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

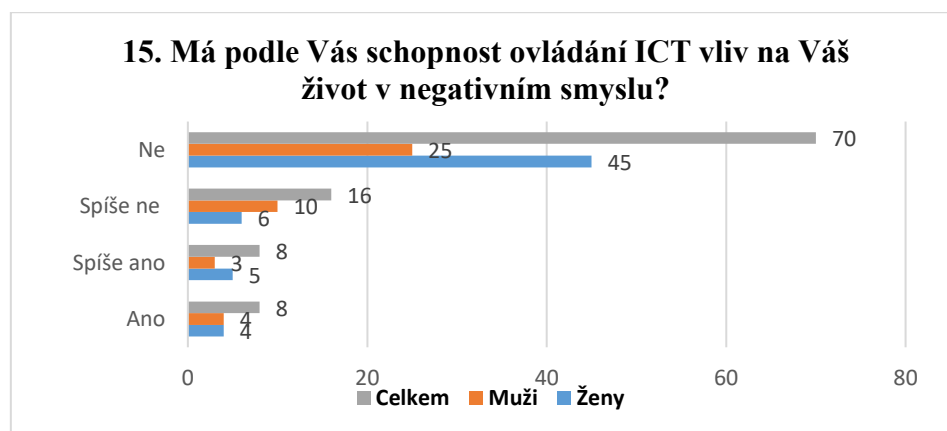
Šetření v dotazníkové otázce „Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání ICT?“ nám ukazuje, že podle seniorů existují (ano a spíše ano) bariéry z 61,8 % a z 38,2 % bariéry neexistují (ne a spíše ne). Ženy cítí bariéry v oblasti užívání ICT z 35 % spíše ano, z 25 % ano, z 30 % spíše ne a z 10 % ne. Muži cítí bariéry v oblasti užívání ICT z 23,8 % spíše ano, z 40,5 % ano, z 14,3 % spíše ne a z 21,4 % ne.

Graf č. 21: Má podle Vás schopnost ovládnání ICT vliv na Váš život v pozitivním smyslu?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

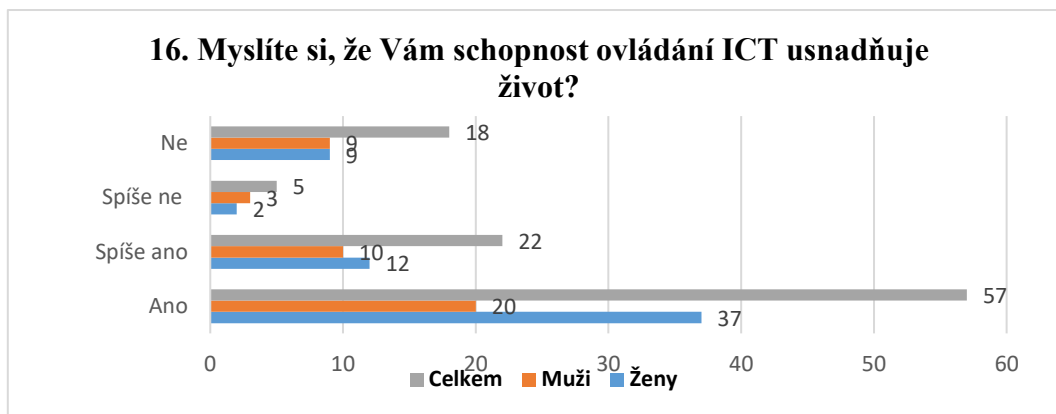
Šetření v dotazníkové otázce „Má podle Vás schopnost ovládnání ICT vliv na Váš život v pozitivním smyslu?“ senioři odpověděli, že z 72,5 % má ICT pozitivní vliv na jejich život a 27,5 % seniorů si myslí, že ICT nemá pozitivní vliv na jejich život. Názor žen na vliv ICT na život seniorů je, že ICT má pozitivní vliv na život seniorů z 43,3 % ano, z 33,3 % spíše ano, z 20 % ne a z 3,4 % spíše ne. Názor mužů na vliv ICT na život seniorů je, že ICT má pozitivní vliv na život seniorů z 28,6 % ano, z 38,1 % spíše ano, z 26,2 % ne a z 7,1 % spíše ne.

Graf č. 22: Má podle Vás schopnost ovládnání ICT vliv na Váš život v negativním smyslu?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

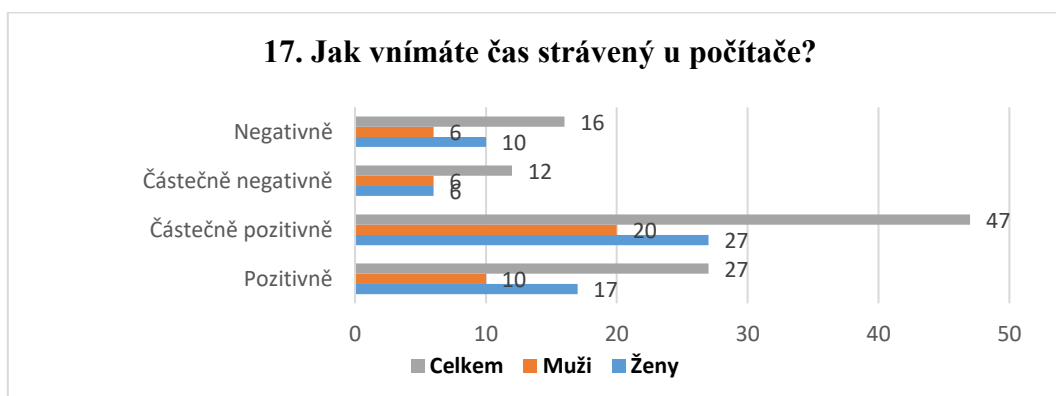
Šetření v dotazníkové otázce „Má podle Vás schopnost ovládnání ICT vliv na Váš život v negativním smyslu?“ senioři odpověděli, že z 15,7 % má ICT negativní vliv na jejich život a z 84,3 % si myslí, že ICT nemá negativní vliv na jejich život. Názor žen na vliv ICT na život seniorů je, že ICT má negativní vliv na život seniorů z 6,7 % ano, z 8,3 % spíše ano, z 75,0 % ne a z 10,0 % spíše ne. Názor mužů na vliv ICT na život seniorů je, že ICT má negativní vliv na život seniorů z 9,5 % ano, z 7,1 % spíše ano, z 59,5 % ne a z 23,9 % spíše ne.

Graf č. 23: Myslíte si, že Vám schopnost ovládní informační a komunikační technologie usnadňuje život?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

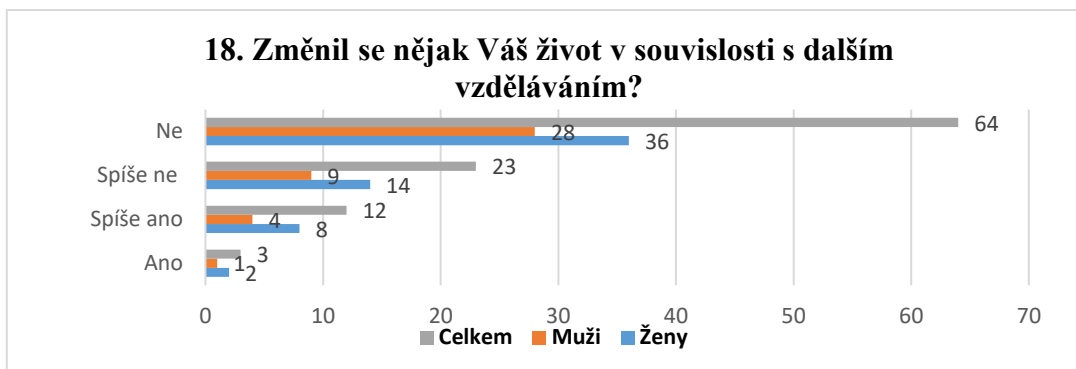
Šetření v dotazníkové otázce „Myslíte si, že Vám schopnost ovládní ICT usnadňuje život?“ senioři odpověděli z 77,5 % ano a spíše ano, z 22,5 % ne a spíše ne. Ženy odpověděly, že ICT usnadňuje život z 61,7 % ano, z 20 % spíše ano, z 3,3 % spíše ne a z 15 % ne. Muži odpověděli, že ICT usnadňuje život z 47,7 % ano, z 23,8 % spíše ano, z 7,1 % spíše ne a z 21,4 % ne.

Graf č. 24: Jak vnímáte čas strávený u počítače?

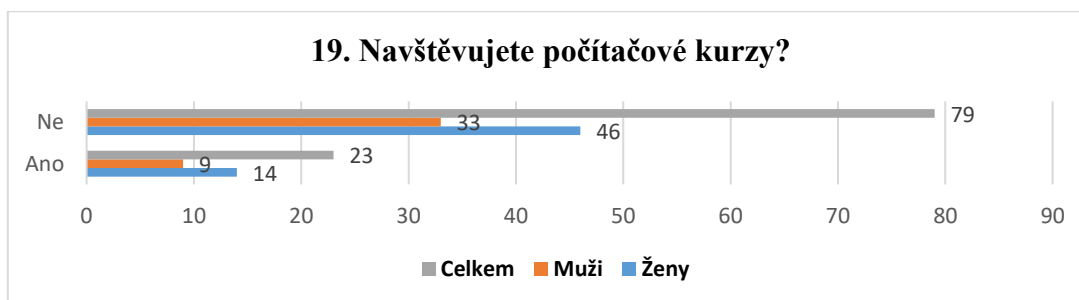
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Jak vnímáte čas strávený u počítače?“ vyplývá, že senioři vnímají čas strávený u počítače z 46,1 % částečně pozitivně, z 26,5 % pozitivně, z 15,7 % negativně a z 11,7 % částečně negativně. Ženy vnímají čas strávený u počítače z 45 % částečně pozitivně, z 28,3 % pozitivně, z 16,7 % negativně a z 10 % částečně negativně. Muži vnímají čas strávený u počítače z 47,6 % částečně pozitivně, z 23,8 % pozitivně, z 14,3 % negativně a z 14,3 % částečně negativně.

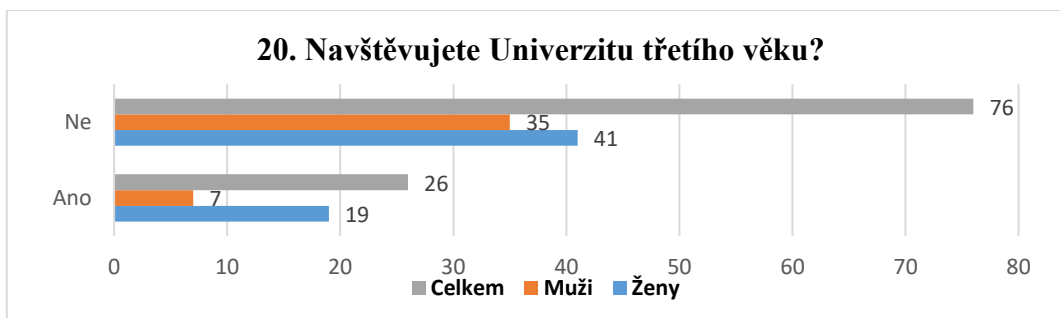
Graf č. 25: Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?“ senioři odpověděli, změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním z 62,7 % ne, z 22,5 % spíše ne, z 11,8 % spíše ano a z 2,9 % ano. Ženy odpovídaly na otázku, změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním z 60 % ne, z 23,3 % spíše ne, z 13,3 % spíše ano a z 3,4 % ano. Muži odpovídali na otázku, změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním z 66,7 % ne, z 21,4 % spíše ne, z 9,5 % spíše ano a z 2,4 % ano.

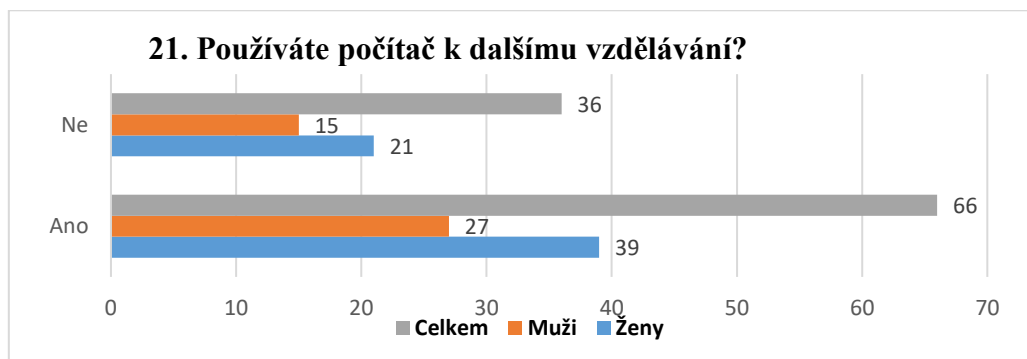
Graf č. 26: Navštěvujete počítačové kurzy?
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Navštěvujete počítačové kurzy?“ senioři odpověděli z 77,5 % ne a z 22,5 % ano. Ženy na tuto otázku odpovídaly z 76,7 % ne a 23,3 % ano. Muži na tuto otázku odpovídali z 78,6 % ne a 21,4 % ano.

Graf č. 27: Navštěvujete Univerzitu třetího věku?
Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

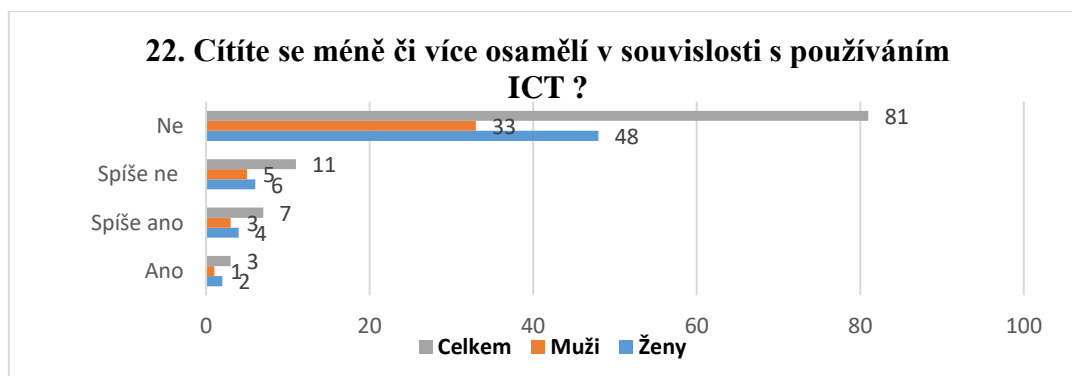
Šetření v dotazníkové otázce „Navštěvujete Univerzitu třetího věku?“ senioři odpověděli z 74,5 % ne a z 25,5 % ano. Ženy na tuto otázku odpovídaly z 68,3 % ne a 31,7 % ano. Muži na tuto otázku odpovídali z 83,3 % ne a 16,7 % ano.

Graf č. 28: Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?“ senioři odpověděli z 64,7 % ano a z 35,3 % ne. Ženy na tuto otázku odpovídaly z 65 % ano a 35 % ne. Muži na tuto otázku odpovídali z 64,3 % ano a 35,7 % ne.

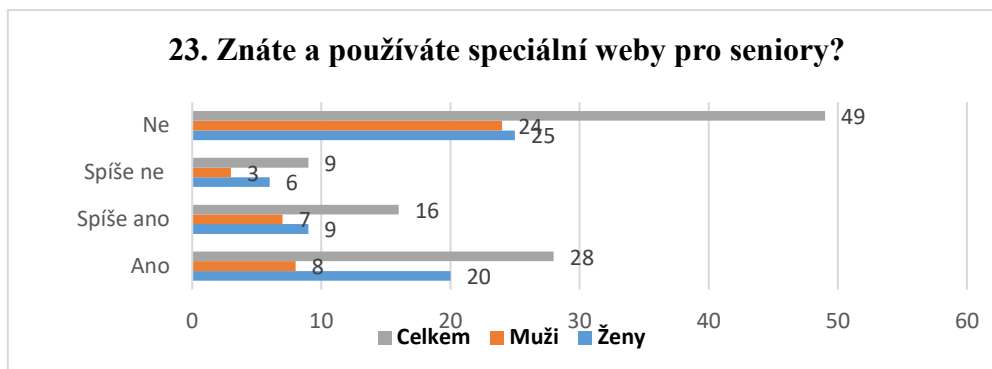

Graf č. 29: Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním ICT?“ senioři na tuto otázku odpovídali z 79,4 % ne, z 10,8 % spíše ne, z 6,9 % spíše ano a z 2,9 % ano. Ženy na tuto otázku odpovídaly z 80 % ne, 10 % spíše ne, 6,7 % spíše ano a 3,3 % ne. Muži na tuto otázku odpovídali z 78,6 % ne, 11,9 % spíše ne, 7,1 % spíše ano a 2,4 % ne.

Graf č. 30: Znáte a používáte speciální weby pro seniory?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Šetření v dotazníkové otázce „Znáte a používáte speciální weby pro seniory?“ senioři odpověděli z 48 % ne, z 27,5 % ano, z 15,7 % spíše ano z 8,8 % spíše ne. Ženy na tuto otázku odpovídaly z 41,7 % ne, z 33,3 % ano, z 10 % spíše ne a z 15 % spíše ano. Muži na tuto otázku odpovídaly z 57,1 % ne, z 19,1 % ano, z 7,1 % spíše ne a z 16,7 % spíše ano.

4.5. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ ČÁSTI

Dílčí cíle k hlavní výzkumné otázce:

DC 1: Zjištění souvislosti věku a vzdělávání a schopností ovládnutí a práce na ICT.

Tento dílčí cíl zkoumá otázku vlivu věku a změn ve stáří na schopnost vzdělávání a ovládnutí ICT. Mého výzkumu se zúčastnilo 102 seniorů z toho bylo 42 (41,18%) mužů a 60 (58,82%) žen. Z hlediska pohlaví převládaly ve výzkumu ženy. Průměrný věk respondentů je 69,32 let. Průměrný věk žen je 69,2 let a průměrný věk mužů je 69,5 let. Tímto jsme zjistili, že senioři ve věku okolo 69 let byli největšími informanty, kteří odpovídali na mé dotazníkové otázky. Vzhledem k tomu, že dotazníky byly anonymní, nelze určit, zda se osoby ve vyšším věku neúčastní vzdělávání a kurzů kvůli nedůvěře ve vlastní schopnosti či kvůli zdravotním problémům, které se ve vyšším věku zhoršují. Otázka „Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit? Jste spokojení se svým životem?“ byla zodpovězena seniory shodně ano. Z těchto dotazníkových otázek vyplývá, že senioři jsou spokojeni se svým životem a svými aktivitami. Mají senioři dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů? Většina seniorů odpověděla ano a spíše ano. Velkou zálibou seniorů je četba a podle odpovědí seniorů i práce s ICT. Jenom 18,63 % seniorů nemá dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů. Na otázku „Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?“ víc jak polovina seniorů odpověděla ne a spíše ne.

Senioři se v otázce „Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku?“ shodli, že odpůrci vzdělání nejsou. Motivem ke vzdělání je pozitivní vztah ke vzdělávání. Našli se i senioři (22,5 %), kteří ke vzdělávání v důchodovém věku mají negativní vztah. Otázka „Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?“ většina seniorů odpověděla ne. Vzdělávání berou jako koníček a zpestření volného času. Jen 14,7 % seniorů pocíťovalo změnu v životě. Součástí vzdělávání, hlavně na vesnici a malých městech je dojíždění za vzděláním. Proto

je má další otázka „Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?“. Většina seniorů odpověděla žádné a občas. 34,4 % seniorů odpovědělo stále, a proto se neúčastním. Vzdělávacích kurzů mimo velká města je stále nedostatek. Při mém výzkumu mě potěšilo, že jsem zjistila, že v městských knihovnách probíhají přednášky VU3V. Otázky „Navštěvujete počítačové kurzy? Navštěvujete Universitu třetího věku?“ měli pro mě překvapující výsledek. Většina seniorů odpověděla ne. Jen 22,5 % seniorů navštěvuje počítačové kurzy a 25,5 % seniorů navštěvuje U3V. Důvod nízké návštěvnosti vidím v nedostatečné propagaci probíhajících kurzů.

Na otázku „Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?“ senioři nejvíce odpovídali z 83 %, že na počítači pracují, jen 16,67 % seniorů s počítačem nepracuje. To potvrzuje i otázka „Kde jste se seznámili s počítačem?“, kde 83,3 % seniorů (45,1 % v zaměstnání, 24,5 % samouk, 13,7 % kurzy) pracuje na počítači a 16,7 % nepracuje. Na základě výzkumu, který jsem realizovala je možné říci, že senioři se s počítačem povětšinou seznamují v práci. Na tyto otázky navazují otázky „Využíváte internet? Znáte a používáte speciální weby pro seniory?“. Senioři internet využívají v různém rozsahu z 81,4 % a 18,6 % seniorů internet nevyužívá. Speciální weby využívá jen 43,2 % seniorů a 56,8 % nevyužívá. Z tohoto výzkumu vyplývá, že většinu seniorů zajímá internet, kterým jsou často fascinováni. Využívají vyhledávání všeobecných informací a ke komunikaci se svým okolím, ale speciální weby pro seniory využívají už méně. Potěšili mě odpovědi na otázky „Máte svůj osobní počítač? Kolik času trávíte u počítače?“, kde senioři odpověděli z 76,5 %, že vlastní svůj osobní počítač. Z tohoto šetření je znát, že roste počet domácností a uživatelů počítačů a internetu. Z výsledků šetření je vidět, že je málo seniorů, kteří na počítači tráví každý den, pouze 25,5 % seniorů. 56,9 % seniorů pracuje na počítači jen, když má čas a nepravidelně. Dovolím si vyzdvihnout velkou změnu v přístupu seniorů k ICT, protože dřívější statistiky ukazovaly malý zájem seniorů o ICT. Myslím si, že senioři v dnešní době, tím, že se s počítači setkali v zaměstnání, mají jiný vztah než v dřívější době. Programy a aplikace se stále více modernizují, proto je potřeba se stále více vzdělávat. Počítač používá k dalšímu vzdělávání 64,7 % seniorů. Pokud seniory práce na počítači baví, je to správný motiv pro pokračování používání počítače.

DC 2: Zjištění vztahu mužů a žen ke vzdělávání a k práci na ICT.

Tento dílčí cíl zjišťuje vztah mužů a žen ke vzdělávání. Mého výzkumu se zúčastnilo 60 žen a 42 mužů. Věková kategorie žen, které se zúčastnily mého šetření byla 63-79 let a věková kategorie mužů byla 65-77 let. Z hlediska pohlaví převládaly ve výzkumu ženy. Stanovila jsem průměrný věk žen a mužů. Průměrný věk žen je 69,2 let a průměrný věk mužů je 69,5 let.

V mém výzkumu jsem došla k zjištění, že muži i ženy jsou spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit a se svým životem. K rozvíjení svých zájmů mají muži i ženy stejné možnosti a stejný zájem o zájmové aktivity a vzdělávání. Ke zlepšení kvality života je důležitý pozitivní přístup a náhled na vzdělání. Z mého šetření vyplývá, že ani ženy a ani muži nejsou odpůrci vzdělávání v důchodovém věku, ale ženy jsou v tomto směru aktivnější. Většina mužů ani žen necítí změnu v životě v souvislosti s dalším vzděláváním. 16,7 % žen a 11,9 % mužů

cítí změny v životě v souvislosti s dalším vzděláváním. Z tohoto šetření vyplývá, že ženy jsou citlivější na změny ve svém životě než muži. V malých městech a vesnicích je potřeba za vzděláváním dojíždět. Z toho vyplývá otázka, dojíždění za vzděláváním. Ženy i muži mají vyrovnané odpovědi. Většinou žen i mužů nedělá problémy dojíždění za vzděláváním. 35 % žen a 33 % mužů dělá problémy dojíždění za vzděláváním. Z tohoto šetření vyplývá, že ženám dojíždění dělá více problém než mužům. Na otázku nabídky vzdělávacích kurzů v okolí odpovídali ženy z 56 % ano a muži 32 % ano. V této otázce se názory mužů a žen rozcházel. Je těžké určit v čem je příčina. Velká shoda mužů a žen je v otázce návštěvy počítačových kurzů a U3V. Většina seniorů odpověděla, že nenavštěvují. Ženy počítačové kurzy navštěvují z 23 % a U3V z 31 %. Muži počítačové kurzy navštěvují z 21 % a U3V z 17 %. Z toho vyplývá, že ženy jsou aktivnější než muži. Vyrovnané odpovědi mají ženy a muži při otázce, zda používají počítač k dalšímu vzděláváním. Zde ženy i muži z 65 % odpověděli ano a z 35 % ne. Stejně vyrovnané odpovědi jsou v otázce, do jaké míry ovládáte obsluhu počítače. Jen 15 % žen a 19 % mužů na počítači nepracují. Kde se senioři seznámili s počítačem je u mužů a žen také vyrovnané. Nejčastější odpověď je v zaměstnání, druhá samouk, třetí nepracují a poslední v kurzech. Tyto pořadí odpovědi jsou stejné, jak u mužů, tak u žen. Osobní počítač vlastní 73 % žen a 81 % mužů. Z výsledků vyplývá, že senioři mají zájem o počítač a práci na něm. Muži o trochu více než ženy. Nejčastěji senioři na počítači využívají internet. Muži a ženy internet používají skoro ve stejném rozsahu. Rozdíl je v používání speciálních webů pro seniory. Zde je rozdíl. Muži tyto weby používají z 36 %. Ženy weby používají z 48 %, což je více než muži. Z otázky „Kolik času trávíte u počítače?“ vyplývá, že ženy i muži u počítače tráví přibližně stejně času. Rozdíl byl ve frekvenci tráveného času. Ženy nejvíce odpovídaly jen když mají čas, nepravidelně a každý den. Muži nejvíce odpovídali nepravidelně, každý den a jen když mají čas.

DC 3: Zjištění přínosu ICT pro život seniora, a jak využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu.

Tento dílčí cíl zjišťuje přínos ICT pro život seniora a jak využívají weby pro seniory a o seniorech a jak se orientují na internetu, zda vnímají bariéry, tlak okolí či jsou osamělí v souvislosti s používáním ICT. Dále zjistíme schopnost ovládnutí ICT seniory a zda jim ICT usnadňuje život.

Otázka „Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?“, senioři odpověděli z 76,5 %, že žádný tlak okolí necítí. Ženy z 26 % odpovídaly, že tlak okolí cítí a stejný pocit má 19 % mužů. Tím, že děti a vnoučata učí své prarodiče na počítači, změnili se jejich vzájemné vztahy k lepšímu. Pokud se rodina seniorovi nevěnuje a nemají čas, tito senioři se cítí osamoceni. Rádi by se vyrovnali svým vrstevníkům, ale stydí si říct o pomoc. Tlak rodiny určitě cítí senioři, jejich potomci žijí v zahraničí. Nejlacinější komunikace s rodinou je přes počítač (Skype, Whats ap, Messenger). Zajímá mě, zda senior cítí bariéry a zda se cítí osamělý v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie. Z mého šetření vyplynulo, že senioři se necítí osamělí,

ale cítí bariéry v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie. Bariéry v oblasti užívání ICT jsou dvoje: objektivní a subjektivní. Objektivní bariéry spočívají v nedostatku financí a zdravotních omezení. Bariéry subjektivní jsou nízké sebevědomí, sebepodceňování a pohodlnost. Které bariéry mysleli respondenti mého dotazníku není možno určit. Většina seniorů si myslí, že schopnost ovládnutí ICT má vliv na život seniorů v pozitivním smyslu a schopnost ovládnutí ICT usnadňuje seniorům život. Čas, strávený u počítače považují za přínosné a smysluplné trávení času. Seniori se zajímají o internet, který využívají i k dalšímu vzdělávání. Weby pro seniory nejsou u mých respondentů moc v oblibě.

HVO: Cílem hlavní výzkumné otázky je zjistit, jaký **vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů.**

Z výzkumu vyplynulo, že dovednost práce s počítačem má na život seniorů značný vliv. Byla zjištěna souvislost mezi věkem, pohlavím a schopností seniorů vzdělávat se a ovládat ICT. Byla zjištěna přínos ICT pro život seniora, a jak využívají weby pro seniory a jak se orientují seniori na internetu. Byly splněny dílčí výzkumné cíle a podařilo se naplnit hlavní cíl.

V mém výzkumu jsem došla k zjištění, že seniori jsou spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit a se svým životem. K rozvíjení svých zájmů mají muži i ženy stejné možnosti a stejný zájem o zájmové aktivity a vzdělávání. Ke zlepšení kvality života je důležitý pozitivní přístup a náhled na vzdělání.

Výzkumem bylo zjištěno, že věk, fyzické a psychické změny ve stáří mají vliv na schopnost ovládnutí počítače jen v malé míře. Povětšinou se seniori s počítačem seznamují v práci. Pro seniory je důležitý kontakt s okolím a svými blízkými. Osamělost v životě seniora hraje velmi významnou roli. Na odpovědích je znát, že se seniori snaží tuto osamělost překonávat. Vzdělávání většina respondentů považuje za důležité a je si vědoma faktu, že právě skrze vzdělávání může jedinec dojít svému cíli. Odvozují tuto myšlenku na základě výsledků mého šetření, jež vypovídá o snaze seniorů pochopit moderní technologii a umět ovládat ICT. Účast na vzdělávacích akcích je krokem k socializaci seniorů. V mém výzkumu seniori nejsou odpůrci vzdělávání, nedělá jim problém dojíždět za vzděláním, ale vzdělávací kurzy a nabídky U3V využívají v malém rozsahu. Radši využívají ke svému vzdělávání svůj počítač z pohodlí domova. Dobrá zpráva je, že většina seniorů vlastní svůj počítač. V dnešní době jsou počítače nezbytností a lidé jsou tak pod tlakem, který je nutí zapojit se, proto se seniori s moderní technologií setkávají častěji a intenzivněji, nežli tomu bylo dříve.

Velmi zajímavým tématem je jistě věk, který bych zařadila do vnitřních bariér. V teoretické části věnuji určitou část právě tomuto problému s věkem. Věk seniora chápu jako velkou bariéru, a to kvůli nahlížení společnosti. V dotazníku jsem zjišťovala, jak seniori vnímají bariéry a tlak v oblasti užívání ICT a jestli se cítí osamělí v souvislosti s používáním ICT. Tímto šetřením jsem zjistila, že seniori v souvislosti s používáním ICT nejsou osamělí, ale bariéry podle seni-

orů existují. Bariéry v oblasti užívání ICT jsou dvoje: objektivní a subjektivní. Objektivní bariéry spočívají v nedostatku financí a zdravotních omezení. Bariéry subjektivní jsou nízké sebevědomí, sebepodceňování a pohodlnost. Které bariéry mysleli respondenti mého dotazníku není možno určit. Většina seniorů si myslí, že schopnost ovládnutí ICT má vliv na život seniorů v pozitivním smyslu a schopnost ovládnutí ICT usnadňuje seniorům život. Čas, strávený u počítače považují za přínosné a smysluplné trávení času. Seniori se zajímají o internet, který využívají i k dalšímu vzdělávání. Weby pro seniory nejsou u mých respondentů moc v oblibě. Používání ICT je přínosné také v tom, že seniori zapomenou na svoje zdravotní a psychické problémy, lze říci, že jim počítač a internet pomáhá dostat se do psychické pohody. Důležitým motivem k používání ICT se stal pocit možného sociálního vyloučení. Nejvíce motivuje seniory potřeba a nutnost komunikace s jejich blízkými. Počítačové kurzy z různých důvodů nenavštěvují, nedokážu posoudit, nakolik jsou tyto důvody objektivní. Tato otázka by stála za podrobnější studií. Z výzkumu dále vyplynulo, že potřeby a zájmy seniorů v oblasti ICT se příliš neliší od potřeb a zájmů ostatních uživatelů ICT. Pokud však již počítač ovládají, neumí si bez něho život představit.

Pokud se týče výsledků výzkumu, očekávala jsem, že seniori budou mít více obtíží a budou pociťovat více omezení a bariér ve sféře ICT. Moje očekávání se nesplnila. Oslovení respondenti věk ani zdravotní stav jako omezení nevnímají, vidí jen bariéry. Myslím si, že práce na počítači a s internetem může mít vliv na změny v životě seniora. Konkrétně je to zvýšení aktivity mozku a podpora poměti, které přispívají k nezlenivění v seniorském věku. Rozhodně je práce na počítači aktivnější než sledování televize, které je mezi seniory hodně rozšířené. Ovládnutí myši pak může mít vliv na jemnou motoriku, stejně jako psaní na klávesnici. Další výzkum by mohl proběhnout mezi seniory, kteří ICT neovládají, a naopak se tomu brání. Zjistit jejich motivaci a důvody, proč tyto technologie odmítají a pomoci je přesvědčit, aby se naučili pracovat s ICT.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem zkoumala vztah mezi seniory, vzděláním a ICT. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký vliv má vzdělávání a dovednost ovládnutí ICT na život seniorů. Zaměřila jsem se na seniory ve věkové kategorii 63-79 let. Stáří je období změn, organismus slábne, jsou zaznamenány změny jak fyzické, tak i psychické. Stejně jako lidé stárnou, stárne i společnost, s tím nelze nic udělat. Společnost se musí přizpůsobit vzniklé situaci a zareagovat na ní. Lidé by měli začít s aktivní přípravou na stáří. Jako velký problém se jeví pasivní trávení volného času seniorů a nedostatečná motivace s tím něco udělat. Důležité je si uvědomit, že vzdělávání je základním nástrojem, jak tuto situaci ovlivnit. Celoživotní vzdělávání by mělo být samozřejmostí. Vše by mělo směřovat k tomu, aby si senioři co nejdříve mohli připadat jako plnohodnotný občan společnosti. To budou v případě, že budou schopni reagovat na rychle se proměňující informační společnost a bude schopni pracovat s ICT.

V teoretické části vysvětlila a popsala základní pojmy, jako jsou senioři, stáří, stárnutí, změny ve stáří, mýty o stáří, stereotypy, předsudky a ageismus, péče o kvalitu života seniorů a stárnutí společnosti. V druhé kapitole se zabývala vzděláváním seniorů. Popisují zde historii a schopnosti seniorů vzdělávat se, andragogiku a gerontagogiku, motivaci, funkci a zásady vzdělávání seniorů, volný čas seniorů, příklady vzdělávání seniorů. Ve třetí teoretické části se zabývala informační a komunikační technologií v životě seniorů. Popisují zde elektronické učení, význam ICT, osamocení člověka v ICT, přínos ICT a internetu seniorům, weby pro seniory. Z teoretické části vyloučily tři dílčí cíle práce, které mi pomohly zodpovědět hlavní výzkumnou otázku.

V empirické části jsem vysvětlila volbu metodologie, výzkumné strategie a výzkumné techniky. Popsala jsem hlavní a dílčí cíle výzkumu, vysvětlila jsem postup při výběru výzkumného vzorku, zjištěné údaje jsem popsala a shrnula výsledky a odpověděla jsem na hlavní a dílčí cíle. Popsala jsem praktický přínos bakalářské práce.

Zjištěné údaje jsem analyzovala a následně jsem získaná data interpretovala. Z výzkumu vyloučily, že dovednost práce s počítačem má na život seniorů značný vliv. Z výzkumného šetření a ze zpracovaných dotazníků je zřejmé, že se oblast ICT dotýká seniorů více, než se obecně soudí. Byla identifikována souvislost mezi věkem, pohlavím a schopností seniorů ovládat ICT a vzděláváním seniorů, potřeby a zájmy seniorů v této oblasti. Byly splněny všechny dílčí výzkumné cíle a podařilo se mi naplnit i hlavní cíl.

Symbolickým cílem práce bylo zjistit, zda tato problematika a zjištěné údaje, budou přínosné pro studovaný obor. Výzkumem bylo zjištěno, že senioři, kteří ovládají ICT, jsou více soběstační, méně závislí na rodině a pomoci druhých. Podle oslovených respondentů práce na počítači ovlivňuje jejich život jednoznačně pozitivně a také jim život velmi usnadňuje. Používání ICT je přínosné také v tom, že senioři zapomenou na svoje zdravotní a psychické problémy, lze říci, že jim počítač a internet pomáhá dostat se do psychické pohody. Počítačově zdatní senioři si mohou snadněji najít práci. Toto všechno pak má vliv na udržení duševní a mentální svěžesti seniorů. Procvičování paměti a zapojení seniorů do současného běžného společenského života

by měla být prioritou společnosti. V oblasti sociální práce se zde otvírá možnost, jak pracovat se seniory a pomoci jim prostřednictvím ICT vést bohatší život. Hlubším proniknutím do světa seniorů můžeme pochopit souvislosti vedoucí k jejich jednání, motivaci a postojům k ICT a může se nám tímto také podařit rozšířit skupinu počítačově zdatných seniorů. Ovládání ICT seniory není všelék na jejich problémy a starosti, které souvisí se stářím. Podle mého názoru a podle názoru oslovených respondentů má tato schopnost veliký potenciál, jak ovlivnit v pozitivním smyslu jejich životy.

Zdroje:

1. BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *E-learning a vzdělávání seniorů*. In Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí eLearning 2010 a 10. ročníku soutěže eLearning a soutěže eLearning 2010. ISBN 978-80-7435-067-2.
2. BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing,a.s., 2008, 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
3. BRDIČKA, Bořivoj. *Role internetu ve vzdělávání*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0
4. ČERNÝ, Robert, HRABĚ, Jiří, PEŠEK, Richard. *Školička internetu pro seniory*. 1. vyd., Havlíčkův Brod: Marcus, 2004, 123 s. ISBN 80-903058-1-4.
5. DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 112. ISBN 978-80-247-4138-3.
6. GAVORA, Peter. *Tvorba výskumného nástroja pre pedagogické bádanie*. 1. vyd., Bratislava: Mladé léta, 2012, s. 120. ISBN 978-80-10-02353-0
7. GRUSS, Peter. *Perspektivy stárnutí z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. 1. vyd., Praha: Portál, 2009, 224 s. ISBN 978-80-7367-605-6.
8. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1989, 416 s. ISBN 80-7038-158-2.
9. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. 1. vydání, Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, NCONZO, 2002, 72 s., ISBN 978-80-7013-363-7.
10. HARTL, Pavel; Hartlová, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
11. INSTINKT, Časopis. Praha: Empresa media, č. 22/XV, 26. května 2016. ISSN 12 13-774X
12. KLEVETOVÁ, Dana; DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.
13. *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. Praha: MPSV, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.
14. LAPÁČEK, Jiří. *Počítač pro seniory*. 1. vyd., Brno: Computer Press, 2003, 198 s. ISBN 80-7226-810-4.
15. MATOUŠEK, Oldřich (ed.), Pavla KODYMOVÁ (ed.) a Jana KOLÁČKOVÁ (ed.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd., Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
16. MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
17. PETRUSEK, Miloslav. *Společnost pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-63-6.
18. PETŘKOVÁ, Anna; ČORNANIČOVÁ, Rozálie. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
19. PUNCH, Keith F. *Základy kvantitativního šetření*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

20. RABUŠIC, L. & RABUŠICOVÁ, M.. *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 339. ISBN 978-80-210-4779-2
21. REIDL, Andreas. *Senior zákazník budoucnosti*. 1. vyd., Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6.
22. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. přep. vyd., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
23. SAK, Petr a kolektiv. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělávání a život v komputerizovaném světě*. 1. vyd., Praha: Portál, 2007, s. 296. ISBN 978-80-7367-230-0
24. SÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 284 s. ISBN 978-80-86429-62-5.
25. ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd., Praha: Portál, 2009, 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
26. TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0.
27. VETEŠKA, Jaroslav. *Gerontagogika*. 1. vyd., Praha: Česká andragogická společnost, 2016, 180 s. ISBN 978-80-905460-4-2

Internetové zdroje:

1. LOUŽECKÝ, Pavel. *Pozitivní noviny*. [online]. 2001 [cit. 09. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2008070084>
2. LOUŽECKÝ, Pavel. *Pozitivní noviny-projekt*. [online]. 2001 [cit. 09. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2006120845>
3. PRO SESTRY: *Stáří* [online]. 2012 [cit. 07. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.prosestry.cz/studijni-materialy/psychologie/stari>
4. TISKOVÁ ZPRÁVA EVROPSKÉ KOMISE. *Evropané jsou připraveni „aktivně stárnout“, vplynulo z průzkumu*. [online]. 2012 [cit. 28. 02. 2017] Dostupné z http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-16_cs.htm
5. MEMORANDUM O CELOŽIVOTNÍM UČENÍ. [online]. 2000 [cit. 9. 2. 2017]. Praha: Národní vzdělávací fond. Dostupné z: <http://www.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>
6. HRA SEA HERO QUEST. [online]. [cit. 09. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.sea-heroquest.com/cs/>
7. PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky - Úvod do studia personalistiky*. [online]. 2002 [cit. 14. 02. 2017]. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s.r.o. Dostupné z: http://docplayer.cz/900825-Zdenek-palan-zaklady-andragogiky.html#show_full_text
8. INFORMAČNÍ PORTÁL HELPNET.CZ. [online] 2003 [cit. 09. 03. 2017]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/seniori/weby-pro-senior>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – DC 1 transformační kroky

Tabulka č. 2 – DC 2 transformační kroky

Tabulka č. 3 – DC 3 transformační kroky

Tabulka č. 4 - Pohlaví respondentů

Tabulka č. 5 - Věkové kategorie

Tabulka č. 6 - Dosažené vzdělání

Tabulka č. 7 – otázka č. 1

Tabulka č. 8 – otázka č. 2

Tabulka č. 9 – otázka č. 3

Tabulka č. 10 – otázka č. 4

Tabulka č. 11 – otázka č. 5

Tabulka č. 12 – otázka č. 6

Tabulka č. 13 – otázka č. 7

Tabulka č. 14 – otázka č. 8

Tabulka č. 15 – otázka č. 9

Tabulka č. 16 – otázka č. 10

Tabulka č. 17 – otázka č. 11

Tabulka č. 18 – otázka č. 12

Tabulka č. 19 – otázka č. 13

Tabulka č. 20 – otázka č. 14

Tabulka č. 21 – otázka č. 15

Tabulka č. 22 – – otázka č. 16

Tabulka č. 23 – otázka č. 17

Tabulka č. 24 – otázka č. 18

Tabulka č. 25 – otázka č. 19

Tabulka č. 26 – otázka č. 20

Tabulka č. 27 – otázka č. 21

Tabulka č. 28 – otázka č. 22

Tabulka č. 29 – otázka č. 23

Tabulka č. 30 Věková kategorie-Celkem

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Seznam grafů

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Graf č. 2: Věková kategorie-Muži

Graf č. 3: Věková kategorie-Ženy

Graf č. 4: Věková kategorie-Celkem

Graf č. 5: Dosažené vzdělání-Muži

Graf č. 6: Dosažené vzdělání-Ženy

Graf č. 7: Dosažené vzdělání-Celkem

Graf č. 8: Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku

- Graf č. 9: Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?
- Graf č. 10: Využíváte internet?
- Graf č. 11: Kolik času trávíte u počítače?
- Graf č. 12: Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?
- Graf č. 13: Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?
- Graf č. 14: Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?
- Graf č. 15: Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?
- Graf č. 16: Jste spokojený se svým životem?
- Graf č. 17: Kde jste se seznámili s počítačem?
- Graf č. 18: Máte svůj osobní počítač?
- Graf č. 19: Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?
- Graf č. 20: Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání informační a komunikační technologie?
- Graf č. 21: Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v pozitivním smyslu?
- Graf č. 22: Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v negativním smyslu?
- Graf č. 23: Myslíte si, že Vám schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie usnadňuje život?
- Graf č. 24: Jak vnímáte čas strávený u počítače?
- Graf č. 25: Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláváním?
- Graf č. 26: Navštěvujete počítačové kurzy?
- Graf č. 27: Navštěvujete Univerzitu třetího věku?
- Graf č. 28: Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?
- Graf č. 29: Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie?
- Graf č. 30: Znáte a používáte speciální weby pro seniory?

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Zkratky

Příloha č. 3 - Tabulky

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Ústav sociální práce

Šárka Faltysová

3. ročník, kombinované studium

Obor Sociální práce a charita (K-CHAB)

Název: Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie

Vzdělávání seniorů a informační a komunikační technologie je trend dnešní doby. Senioři, kteří jsou aktivní, jdou s dnešní dobou a využívají dnešní technologií a možnosti dalšího vzdělávání. Universita třetího věku (U3V) a informační a komunikační technologie (ICT) je důležitá pro aktivní život seniorů a pro aktivaci schopností, které v průběhu aktivního a chaotického života ztrácíme. Někteří osamělí senioři ve vzdělávání a informační a komunikační technologie (ICT) v důchodovém věku hledají i smysl života. Kvantitativní výzkum bych zaměřila na oblast, zda senioři používají počítačovou techniku, v čem jim usnadňuje život, zda se stále vzdělávají a jaký je jejich pohled na dnešní moderní dobu.

Věk:

Pohlaví: muž / žena

Vzdělání:

**základní /vyučen/ střední s maturitou/
vysokoškolské**

1. Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

2. Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?

- a) Aktivně
- b) Jen trochu
- c) S pomocí
- d) Ne

3. Využíváte internet?

- a) Aktivně
- b) Jen trochu
- c) S pomocí
- d) Ne

4. Kolik času trávíte u počítače?

- a) Každý den
- b) Nepravidelně
- c) Jen, když mám čas
- d) Nepracuji

5. Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

6. Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?

- a) Žádné
- b) Ano, občas
- c) Ano, stále
- d) Stále, proto se neúčastním

7. Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

8. Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

9. Jste spokojený se svým životem?

- a) Ano, spokojen
- b) Spíše spokojen
- c) Spíše nespokojen
- d) Velmi nespokojen

10. Kde jste se seznámili s počítačem?

- a) V zaměstnání
- b) Doma, jsem samouk
- c) Vzdělávací kurz
- d) Nepracuji s počítačem

11. Máte svůj osobní počítač?

- a) ano
- b) půjčuji si notebook
- c) ne

12. Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

13. **Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání informační a komunikační technologie?**
- a) Ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Ne
14. **Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v pozitivním smyslu?**
- a) Ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Ne
15. **Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v negativním smyslu?**
- a) Ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Ne
16. **Myslíte si, že Vám schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie usnadňuje život?**
- a) Ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Ne
17. **Jak vnímáte čas strávený u počítače?**
- a) Pozitivně
  - b) Částečně pozitivně
  - c) Částečně negativně
  - d) Negativně
18. **Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzdáváním?**
- a) Ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Ne
19. **Navštívujete počítačové kurzy?**
- a) Ano
  - b) Ne
20. **Navštívujete Universitu třetího věku?**
- a) Ano
  - b) Ne

21. Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?

- a) Ano
- b) Ne

22. Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

23. Znáte a používáte speciální weby pro seniory?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Příloha č. 2 - ZKRATKY

ICT – informační a komunikační technologie

U3V – univerzita třetího věku

VU3V – virtuální univerzita třetího věku

UVČ - univerzita volného času

HVO - hlavní výzkumná otázka

DC – dílčí cíl

Příloha č. 3 – TABULKY

Tabulka č. 7 – otázka č. 1

1. Považujete se za odpůrce vzdělávání v důchodovém věku						
	Ženy	%	Muži	%	Celkem	%
Ano	8	13,33%	6	14,29%	14	13,73%
Spíše ano	5	8,33%	6	14,29%	11	10,78%
Spíše ne	12	20,00%	8	19,05%	20	19,61%
Ne	35	58,33%	22	52,38%	57	55,88%
Celkem	60	100,00%	42	100,00%	102	100,00%

Tabulka č. 8 – otázka č. 2

2. Do jaké míry ovládáte obsluhu počítače?			
	Ženy	Muži	Celkem
Aktivně	27	17	44
Jen trochu	14	17	31
S pomocí	10	0	10
Ne	9	8	17
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 9 – otázka č. 3

3. Využíváte internet?			
	Ženy	Muži	Celkem
Aktivně	25	18	43
Jen trochu	17	15	32
S pomocí	8	0	8
Ne	10	9	19
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 10 – otázka č. 4

4. Kolik času trávíte u počítače?			
	Ženy	Muži	Celkem
Každý den	14	12	26
Nepravidelně	16	14	30
Jen, když mám čas	20	8	28
Nepracuji	10	8	18
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 11 – otázka č. 5

5. Máte dostatek příležitostí k rozvíjení svých zájmů?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	28	20	48
Spíše ano	21	14	35
Spíše ne	3	4	7
Ne	8	4	12
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 12 – otázka č. 6

6. Jak velké potíže Vám dělá dojíždění za vzděláním?			
	Ženy	Muži	Celkem
Žádné	22	20	42
Ano, občas	17	8	25
Ano, stále	9	3	12
Stále, proto se neúčastním	12	11	23
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 13 – otázka č. 7

7. Jste spokojeni s vykonáváním svých každodenních aktivit?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	41	23	64
Spíše ano	17	18	35
Spíše ne	1	1	2
Ne	1	0	1
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 14 – otázka č. 8

8. Máte dostatek nabídek vzdělávacích kurzů ve svém okolí?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	14	8	22
Spíše ano	20	6	26
Spíše ne	9	13	22
Ne	17	15	32
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 15 – otázka č. 9

9. Jste spokojený se svým životem?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano, spokojen	44	32	76
Spíše spokojen	14	10	24
Spíše nespokojen	2	0	2
Velmi nespokojen	0	0	0
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 16 – otázka č. 10

10. Kde jste se seznámili s počítačem?			
	Ženy	Muži	Celkem
V zaměstnání	28	18	46
Doma, jsem samouk	13	12	25
Vzdělávací kurzy	9	5	14
Nepracuji s počítačem	10	7	17
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 17 – otázka č. 11

11. Máte svůj osobní počítač?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	44	34	78
Půjčuji si notebook	0	0	0
Ne	16	8	24
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 18 – otázka č. 12

12. Vnímáte nějaký tlak okolí, abyste počítač používali?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	4	3	7
Spíše ano	12	5	17
Spíše ne	11	9	20
Ne	33	25	58
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 19 – otázka č. 13

13. Existují podle Vás bariéry seniorů v oblasti užívání informační a komunikační technologie?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	15	17	32
Spíše ano	21	10	31
Spíše ne	6	6	12
Ne	18	9	27
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 20 – otázka č. 14

14. Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v pozitivním smyslu?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	26	12	38
Spíše ano	20	16	36
Spíše ne	2	3	5
Ne	12	11	23
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 21 – otázka č. 15

15. Má podle Vás schopnost ovládnutí informační a komunikační technologie vliv na Váš život v negativním smyslu?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	4	4	8
Spíše ano	5	3	8
Spíše ne	6	10	16
Ne	45	25	70
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 22 – otázka č. 16

16. Myslíte si, že Vám schopnost ovládní informační a komunikační technologie usnadňuje život?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	37	20	57
Spíše ano	12	10	22
Spíše ne	2	3	5
Ne	9	9	18
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 23 – otázka č. 17

17. Jak vnímáte čas strávený u počítače?			
	Ženy	Muži	Celkem
Pozitivně	17	10	27
Částečně pozitivně	27	20	47
Částečně negativně	6	6	12
Negativně	10	6	16
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 24 – otázka č. 18

18. Změnil se nějak Váš život v souvislosti s dalším vzděláním?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	2	1	3
Spíše ano	8	4	12
Spíše ne	14	9	23
Ne	36	28	64
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 25 – otázka č. 19

19. Navštěvujete počítačové kurzy?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	14	9	23
Ne	46	33	79
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 26 – otázka č. 20

20. Navštěvujete Univerzitu třetího věku?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	19	7	26
Ne	41	35	76
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 27 – otázka č. 21

21. Používáte počítač k dalšímu vzdělávání?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	39	27	66
Ne	21	15	36
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 28 – otázka č. 22

22. Cítíte se méně či více osamělí v souvislosti s používáním informační a komunikační technologie?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	2	1	3
Spíše ano	4	3	7
Spíše ne	6	5	11
Ne	48	33	81
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 29 – otázka č. 23

23. Znáte a používáte speciální weby pro seniory?			
	Ženy	Muži	Celkem
Ano	20	8	28
Spíše ano	9	7	16
Spíše ne	6	3	9
Ne	25	24	49
Celkem	60	42	102

Tabulka č. 30 Věková kategorie-Celkem

Věk	Muži	%	Ženy	%	Celkem	%	Průměr	Ženy	Muži
63	0	0	2	3,33%	2	1,96%	126	126	0
64	0	0	1	1,67%	1	0,98%	64	64	0
65	4	9,52%	4	6,67%	8	7,84%	520	260	260
66	4	9,52%	5	8,33%	9	8,82%	594	330	264
67	4	9,52%	8	13,33%	12	11,76%	804	536	268
68	3	7,14%	8	13,33%	11	10,78%	748	544	204
69	9	21,43%	6	10,00%	15	14,71%	1035	414	621
70	3	7,14%	7	11,67%	10	9,80%	700	490	210
71	5	11,90%	6	10,00%	11	10,78%	781	426	355
72	4	9,52%	5	8,34%	9	8,82%	648	360	288
73	2	4,76%	4	6,67%	6	5,88%	438	292	146
74	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0
75	2	4,76%	0	0	2	1,96%	150	0	150
76	1	2,38%	2	3,33%	3	2,94%	228	152	76
77	1	2,38%	0	0	1	0,98%	77	0	77
78	0	0	0	0	0	0,00%	0	0	0
79	0	0	2	3,33%	2	1,96%	158	158	0
Celkem	42	100%	60	100,00%	102	100,00%	7071	4152	2919
							69,32353	69,2	69,5